

משנה השבוע

פ' מטות-מסעי תשפ"ה
[שנה י"ד - גליון מ']

דברות קודש

שיעור הלכה

ניצוצי הדף

מאת כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

דברות קודש

ליקוטי מגיד משנה

מצוה יומית

מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה

הילולא דצדיקא

א געדאנק פון פרשה

מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה

מרא"מ בספרי משנ"ה

מערכת המשנה

מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה

תוכן הענינים

דברות קודש

מכ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה . ג

מצוה יומית..... ז

ליקוטי מגיד משנה..... ט

דא"ח מכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א י

שיעורי הלכה..... כט

מראי מקומות ללימוד דף היומי..... לג

ניצוצי הדף..... לד

מערכת המשנה..... מא

הילולא דצדיקא..... מג

מגיד משנה לנוער..... נ

לימוד מצוה יומית

ערב שבת:	כ"ט תמוז
מצוה רלט:	מצות הוכחה
שבת קודש:	א' מנ"א
מצוה רמ:	איסור הלבנת פנים

פרשת דברים

יום ראשון:	ב' מנ"א
מצוה רמא:	שלא לנקום
יום שני:	ג' מנ"א
מצוה רמב:	שלא לנטור
יום שלישי:	ד' מנ"א
מצוה רמג:	ואהבת לרעך כמוך
יום רביעי:	ה' מנ"א
מצוה רמד:	איסור כלאי בהמה
יום חמישי:	ו' מנ"א
מצוה רמה:	שדך לא תזרע כלאים

אונגוואר

יצא לאור ע"י

מכון משנה הלכות

1578 53rd St

Brooklyn, NY 11219

לשלוח תגובות והערות

בכל עניני הגליון בפאקס

718-851-2660

לקבל הקונטרס באי-מייל:

KHALUNGVAR@GMAIL.COM

קול אונגוואר

דא"ח מכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

605.477.4427

♦ נא לשמור על קדושת הגליון

דברות קודש

מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה

פרשת מט"מ

והנה המבי"ט בתשובה (ח"ג סי' ט"ו) כתב דהא דבא ליד כהן או ליד גזבר דלא מהני שאלה הוא מדרבנן ומדאורייתא מהני שאלה אפי' בבא ליד גזבר. ונראה הטעם שמה שאמרו בנדרים מצוה לשאול, משום שאמרו והמקיימו כאילו הקריב עליה קרבן. וא"כ עושה איסור בקיום הנדר כאילו הקריב קרבן בבמה ובזמן הזה שהוא אסור.

והתינתן קודם שנתנה לגזבר, אבל לאחר שנתנה לגזבר נמצא כבר קיים הנדר, ומה שייך טעם לשאול שלא יעבור שהרי כבר עבר ומסרה לגזבר. וצ"ל לדעת המבי"ט דמה"ת אפי' לאחר שעבר על הנדר אכתי מהני שאלה על למפרע ויפטר למפרע, רק חכמים גזרו שלא לשאול לאחר שקיים כבר ועבר.

ולפ"ז י"ל דהכ"נ אפי' נתנו לגזבר, מ"מ אכתי מה"ת ישנו בשאלה, וכ"ש היכא דבמסירתו לגזבר אכתי לא קיים כל הנדר דאם יפסיד הגזבר במזיד את ממונו ולא יתננו לעניים או קרבן להקרבה חסר בקיום הנדר, א"כ אכתי שייך שאלה, אלא שחכמים אסרו לשאול לאחר שבא ליד כהן או גזבר.

ברם הנוב"ת (סי' ס') כתב טעם דלא מהני שאלה כשבא ליד גזבר משום דע"י שאלה הרי בא להפקיע כסף מיד גזבר.

לא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה" (ל:ג). ובחז"ל (ברכות לב.), 'לא יחל דברו' - הוא אינו מיחל, אבל אחרים מחלין לו. עוד אמרו חז"ל (חגיגה י.), היתר נדרים פורחין באויר ואין להם על מה שיסמכו. וצ"ע, דהא דרשת דלא יחל לכאורה דרשה גמורה הוא, ומ"ש משאר דרשות דאומר עליה פורחות באויר.

והנה והנה בגמ' (נדרים נט.). אמרינן, נדרים הו"ל דבר שיל"מ. ופר"ך תרומה נמי מ"ט דבטיל, הא הוי ליה דשיל"מ, דהא איתא בשאלה, והואיל אי בעי מיתשל עלה הו"ל דשיל"מ. ומשני דמיירי בתרומה שבא ליד כהן דליתא בשאלה. עוד משני, דשאני תרומה דליכא מצוה לשאול, אבל נדרים מצוה לשאול, דהנודר כאילו בנה במה והמקיים כאילו כאילו הקריב עליה קרבן, ע"ש.

ועיין ירושלמי (שביעית פ"ו ה"ג, נדרים פ"ו ה"ד) דטבל דבר שיל"מ. ועיין תוס' (ע"ז עג: ד"ה טבל מ"ט) דכהתירו כן איסורו ודו"ק. והחילוק, דלטעם דמיירי שבא ליד כהן, נמצא דכל שלא בא ליד כהן, הכ"נ דהו"ל דשיל"מ ולא בטיל. א"כ אצל בעה"ב לא בטיל וביד כהן בטיל. ולטעם דמצוה לשאול אפי' ביד בעה"ב בטיל, דעכ"פ לא הוי דשיל"מ כיון דליכא מצוה לשאול, ועיין היטב תוס' הנ"ל.

ומצא פתח חרטה, אפי' בבא ליד גזבר למיחש מיהא בעי דשמא באמת שאל על הנדר, והנדר הותר ועכ"פ הו"ל ספק גזל, שהרי הוא טוען ברי ששאל על נדרו, והו"ל גזל ביד גזבר. וגם במקום שאינו תלוי בנאמנות, וכגון לשואל עצמו מהני השאלה, שהרי הוא יודע שלא כזב לעצמו, א"כ הוא בעצמו יוכל לאכלו ויאסורו הבעלים עכ"פ לאכול עד שיפריש שנית.

ובגון שהפריש תרומות ומעשרות ונתנם לכהן ושאל עליהם, דהגם דהכהן אינו חייב להאמין לו, אבל הבעלים ששאלו באמת ויודעים שבטלה ההפרשה, שהרי הם הבעלים על התרומה ועל הטבל שלהם, וחזר הפרי להיות טבל ואסור לאכול הימנו עד שיפריש שנית. וכ"ש היכא דהפרישו תו"מ ונתנו החצי לכהן או לגזבר והחצי נשאר, והוא שאל על הכל ופרחה לה ההפרשה, א"כ יהי' החצי שלו שלא נתן עדיין לכהן טבל ודאי והחצי שנתן לכהן טבל מספק.

ועוד אולי צריך להפריש מחדש על התו"מ שנתן לכהן וללוי, שכיון ששאל הרי הפקיע גם מה שנתן כבר לכהן או לגזבר רק שהכהן אינו צריך להאמינו. אבל כיון דהבעה"ב יודע האמת שנשאל עליו בפתח גמור ופקע ההקדש, נמצא דמכשיל כהן באכילת טבלים ועליו להפריש מביתו גם על מה שהוא ביד כהן. והגם שצריך להפריש מן המוקף ולא ליעבד כהן איסורא רבה ויאכל טבלים. וזה לדעת הנוב"י. וכ"ש היכא שהבעל הבית אומר ששאל אף שאינו חייב להאמינו, מ"מ למיחש מיהו בעי לכו"ע וצ"ע.

ולכן הגזבר יכול לומר איני מאמינך, שיש לך פתח חרטה וכיון שאינו מאמינו לא מהני שאלה, ע"ש.

ובתב עליו הכ"ח (פ' מטות) לת' בזה שיטת המבי"ט כיון דמה"ת לא צריך פתח חרטה כלל, א"כ מה"ת איתא בשאלה שהרי אינו יכול לומר לו איני מאמינך. ולכן בבא ליד גזבר רק מדרבנן לא מהני שאלה, אבל מדאורייתא מהני. ופי' הכ"ח שם (אות ג') ע"פ הנ"ל דברי התוס' (כריתות יג: ד"ה ארבע) שכ' דדוקא לאחר שחיטה וזריקה ל"מ שאלה. ותמיהו כולם דמיד דאתא ליד גזבר ל"מ שאלה. ופי' לפי הנ"ל דכוונת התוס' דמד"ת מהני שאלה אפי' באת ליד גזבר, ולאחר שחיטה לא מהני כלל ע"ש.

ולאחר העיון לא הבנתי דבריו ז"ל, דלפ"מ שפי' הנוב"י דהטעם דלא מהני שאלה בבא ליד גזבר משום דלא מאמינן ליה, אבל בעצם מהני שאלה אפי' להנוב"י מד"ת, א"כ לאחר שחיטה וזריקה נמי תהני שאלה דמ"ש.

ולפמ"ש אתי שפיר דלא מהני כלל, ובעיקר קושית האחרונים על תוס' כריתות הנ"ל שפי' דרק לאחר שחיטה וזריקה לכאורה לא קשה לפמ"ש ב"ק בבהמה של הקדש אפי' נמסרה ביד כהן, מ"מ מעיקרא תורא דראובן והשתא נמי תורא דראובן. וא"כ לא שייך כלל כאן בא ליד גזבר אלא לאחר שחיטה, דאז לא מהני כלום והבן.

איברא דבעיקר דברי רבינו הנוב"י נתקשתי בהם, דא"כ בשואל

אכל נכשל באיסור טבל למפרע (עיין חת"ס בתש"ס רנ"ג שלא ס"ל הכי וצ"ע) ושפיר גזרו שכה"ג לא ישאל עוד שאסור לו לגרום איסור.

ועיין רש"י כאן (ל:טז) "ונשא את עונה", למדנו מכאן שהגורם תקלה לחבירו הוא נכנס תחתיו לכל עונשין, והכ"נ גזרו כה"ג שלא לשאול. אבל היכי שהבעלים לא נתנו לכהן המתנות, ואדרבה אסור הנאה מהן והם הלכו ולקחו מעצמן בע"כ של בעלים, הגם שמד"ת כל זמן שלא שאל הרי הן של כהן, מ"מ לא אסרו על הבעלים שלא לשאול כה"ג אפי' שיבא כהן לידי מכשול דלאו איהו גרים ליה המכשול, והי' לו לחוש שישאל על נדרו ועל מתנותיו כנלפענ"ד.

ולפ"ז אתי שפיר היתר נדרים פורחות באויר, דמה"ת יכול להתיר לעולם אפי' בבא ליד גזבר או כהן, והנדר מעולם לא הלך לו, רק חכמים אסרו לשאול משבא ליד גזבר אבל אם שאל הכ"נ דמהני שאלה. ולדעת הדרשה ד'לא יחל' אבל אחרים מוחליין לו, נמי מוחליין לו לעולם אלא דעכ"פ אסרו כשבא ליד גזבר מדרבנן שלא ישאל עוד. ובקרבן כיון דיד גזבר אכתי לא מפקיע מרשות בעלים כאמר מעיקרא תורא דראובן וכו' ולכן שפיר לא פקע כח לשאול עד שישחוט ויקטיר והבן.

א"י לפמ"ש הנתיבות (חו"מ סי' רס"ב סק"ג א') לחלק בין יאוש להפקר, דביאוש קיי"ל דלאחר היאוש נמי כל זמן שלא הגיע ליד אחר בידו לחזור מהיאוש ושוב אסור לכל אדם לזכות באבידה אף שכבר

עוד הי' נלפענ"ד לפמ"ש הרשב"א והר"ן (נדרים פ"ה) במי שאסר הנאה מכהנים יבואו ויטלו מתנות בע"כ. ואם חזר ושאל על נדרו, דעת הרשב"א דחייבים הכהנים להחזיר או לשלם. ואם קידשו אשה במתנות כהונה ושאלו הבעלים, בטלו הקידושין. והר"ן חולק, דהא דמהני שאלה לאיסור הוא דמהני, אבל לא מצינו שאלה לגבי ממונות. ולכן לאחר שזכו הכהנים במתנות אלו כשאסר הנאה זכו בממון מן ההפקר, ולא מצינו שאלה בהפקר.

ולכאורה יש להבין דכשאסר הנאה מיהו לכו"ע יכולין הכהנים ליטול המתנות בע"כ של בעלים, והו"ל הפקר. וכיון שנטלוהו הכהנים, הרי הו"ל כאילו אתי לרשות גזבר, דאין לך בא לרשות גזבר יותר מזה שבא לרשות כהנים המתנות שהתורה זכתה להם במתנות אלו. וא"כ אמאי מהני שאלה בכלל בין להרשב"א ובין להר"ן, דלענין איסור גם הר"ן מודה דמהני שאלה בכה"ג וצ"ע.

ולפי דעת המבי"ט דמה"ת מהני שאלה אפי' לאחר שבא ליד כהן או גזבר, אתי שפיר דמהני שאלה לעולם אפי' בבא ליד גזבר ועשו מעשה. אבל הני שהבעלים אסרו הנאה מכהנים ומעצמן קא זכו בהם, כה"ג לא אסרו אפי' מדרבנן לשאול, הגם שבאו ליד גזבר והי' אתי שפיר דברי המבי"ט והבן.

וקצת הי' אפשר להסביר דהטעם שאסרו לשאול לאחר שבא ליד גזבר כדי שלא להכשיל את הכהנים, שאם ישאל לאחר שבא ליד גזבר והכהן לא ידע ויאכל, נמצא אוכלין טבלים. ואם כבר

ששנה מנה שחללו אשׁו״פ מחול, היינו דוקא המקדיש עצמו מצי לחללו אשׁו״פ, אבל אחרים אין יכולין לפדות אלא בשויין, דהמקדיש אומר לא קדשתי שנה מנה שיבוא אחר ויקחנו בפרוטה. והט״א האריך בזה, ובחי' משנ״ה (ח״ט סי' רט״ו) הארכתי בס״ד ע״ש. וא״כ הכ״נ י״ל במתנות כהונה שהקדש זה הגם שאסר הנאה מכהנים וממילא המתנות הפקר, מ״מ אם נטלו הכהנים בע״כ של בעה״ב והלך ושאל על הנדר, מהני השאלה והדרה לטבלה או שחייבין להחזיר, ודו״ק כי קצרת.

נתייאש. אבל בהפקר כל שהפקירו אין בידו לחזור מן ההפקר, אלא אם רוצה לחזור בו צריך לזכות בו ככל אדם וכל הקודם בו זכה, דביאוש אכתי לא עשה קנין עם היאוש והפקר עושה קנין והדברים מפורסמים. וי״ל דהכ״נ דמודר הנאה הו״ל רק כסילוק רשות ואינו עושה קנין כלל, והרי הוא פחות מיאוש. ולכן הגם שלקחו אחר חוזר ושואל עליו לכו״ע והבן.

עוד לאלוק מילין לפמ״ש התוס' (מנחות עא: ד״ה ומחזירן) דהא דקאמר שמואל (מעילה יד:, תמורה כז.) הקדש

מצוה יומית

מצוה רמג. ואהבת לרעך כמוך

ד' מנחם אב תשפ"ה

יהי ממון חברך חביב עליך כשלך

אחדשכ"ק [כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש נ"ע] בידידות נאמנה. אחד משלוחי עשה שליחותו, והביא לי ספרו היקר ביאורים לפרקי אבות. ונפל גורלי (פ"ב מ"ב) רבי יוסי אומר, יהי ממון חברך חביב עליך כשלך.

וביאור מעכ"ק לפי מה שדרשו חז"ל (חולין צא:): עה"פ (בראשית לב:כה) "ויותר יעקב לבדו", שנשתייר על פכי קטנים, מכאן לצדיקים שחביב עליהם ממוןם יותר מגופם. ומאחר שעמך כולם צדיקים, א"כ מובן שכל אחד ואחד ישנו ענין זה במדה מסויימת.

וזהו "יהי ממון חברך חביב עליך כשלך", כשם שממונך חביב עליך יותר מגופך, כן צריך להיות חביב ממונו של חברך. והדבר בבחינת מדת חסידות, דמצד הדין אסור להזיק ממון חברו, ואילו במדת חסידות צריך ממון חברך להיות חביב עליך יותר מגופך, עכ"ל"ק.

ראיה לזה

לפענ"ד נפל בלבי ראיה לדבריו, והוא מקרא מלא (שמות כג:ד) "כי תפגע שור אויבך או חמורו תועה השב תשיבנו לו". ובפ' כי תצא כתיב (דברים כג:ג) "וכן תעשה לשמלתו וגו' לכל אבידת אחיך" (ועיין ב"ק נד:). והנה קיי"ל מצות השבת אבידה חייב בגופו, וחייב להטריח עצמו ולהשיב ממונו לבעלים עד שיחזירנה למקום המשתמר

ברשות בעלים. ומיהו אינו חייב להוציא ממון על השבת אבידה. ונמצא שממון חברו חביב עליו יותר מגופו, שהרי התורה חייבו להטריח בגופו להחזיר ממון חברו, ואפילו היה בעל אבידה רשע ואוכל נבילות לתיאבון מצוה להשיב לו אם לא להכעיס. והרי עכ"פ ראייה שיהיה ממון חברך חביב עליך מגופך.

ובזה מובן קצת השיטות שאסור להציל עצמו בממון חברו, ואפילו להמתירין רק על תנאי שיחזיר הממון. והוא שאלה בגמרא (ב"ק ס:) מהו להציל עצמו בממון חברו, שלחו ליה אסור להציל עצמו בממון חברו, אבל אתה מלך אתה, ומלך פורץ גדר. ופרש"י (ד"ה ויצילה) דאסור להציל עצמו בממון חברו. והתוס' פירשו דאיבעיא להו אי חייב לשלם. ואיתא בירושלמי (ע"ז פ"ב ה"ב) לא סוף דבר האומר הרוג את איש פלוני, אלא אפילו אומר לו חמוס את חברו חייב למסור נפשו.

גודל העונש במי שגורם להפסיד ממון ישראל

ואיתא בגמרא (ב"ק קט:). אמר רב יוחנן, כל הגוזל את חברו שוה פרוטה כאילו נוטל נשמתו ממנו וכו'. ואומר "אל שאול ואל בית הדמים על אשר המית את הגבעונים" (ש"ב כ"א:א) וכו' וכי תימא הני מילי היכא דקעבד בידים אבל גרמא לא, ת"ש 'אל שאול ואל בית הדמים על אשר המית את הגבעונים'. וכי היכן מצינו שהרג שאול את הגבעונים? אלא מתוך שהרג נוב עיר הכהנים שהיו מספקין להם מים ומזון,

מה שדרשו חז"ל (ב"מ ל:) מצא שק או קופה וכל דבר שאין דרכו ליטול, הרי זה לא יטול. מנא הני מילי, דת"ר "והתעלמת" (דברים כב:א), פעמים שאתה מתעלם, ופעמים שאי אתה מתעלם.

הא כיצד? היה כהן והיא בבית הקברות, או שהיה זקן ואינה לפי כבודו, או שהיתה מלאכה שלו מרובה משל חברו, לכך נאמר "והתעלמת מהם". ופריך, למאי איצטריך קרא, אילימא לכהן פשיטא כו', אלא לשל מרובה משל חברו. מרב יהודה אמר רב נפקא, דאמר רב יהודה אמר רב, "אפס כי לא יהיה בך אביון" (דברים טו:ד) - שלך קודם לשל כל אדם. אלא לזקן ואינה לפי כבודו. פרש"י, לא יהיה בך אביון - לא תביא עצמך לידי עניות, וא"כ אדם יהא מדקדק בעצמו עד דקדוקה של פרוטה ולא יחזור. ע"ז אמר רבי יוסי 'יהי ממון חברך חביב עליך כשלך', ודוקא אם שלך מרובה משל חברך אתה פטור מ'והתעלמת', אבל כשהם שוים חייב אתה להחזיר. (שם סי' רנ"ד)

מעלה עליו הכתוב כאילו הרגן. מבואר שאפילו הגורם בגרמא דגרמא, כמו שמצינו אצל הגבעונים, נקרא רוצח על אשר לא היה ממנום חביב. וכמה נענשו על זה

ממון חברו צריך להיות חשוב ממנו

בתו"כ (הובא בבעלי התוס' בראשית ה:א) עה"פ "זה ספר תולדות אדם", רבי עקיבא אומר "ואהבת לרעך כמוך" (ויקרא יט:יח) - זה כלל גדול בתורה. בן עזאי אומר 'זה ספר תולדות אדם' גדול הימנו. ופי' התוספות שעל כבודו יכול לוותר ולא על כבוד חברו. וא"כ ממון חברו נמי לכאורה צריך להיות חשוב ממנו, כי על ממנונו יכול לוותר, אבל על ממון חברו אינו יכול לוותר. (שו"ת משנ"ה ח"ד סי' רנ"ג)

יהי ממון חברך חביב - בשוה

ובעיקר דברי רבי יוסי שאמר 'יהי ממון חברך חביב עליך כשלך', אולי הוא על דרך

ומי שילמוד במשנה הלכות
אי"ה אם יהי' לי זכות בעוה"ב
אשתדל להתפלל בעדו

מקבצת שו"ת מסנ"ה מהר"ם

ליקוטי מגיד משנה

פ' מטות-מסעי

אם ראשי ישראל מתקנים מעשיהם אז דבריהם פועלים אצל השומעים

"וידבר משה אל ראשי המטות וגו', איש כי ידור לה' וגו' ככל היוצא מפיו יעשה" (ל:ב-ג). י"ל שמזהיר את ראשי המטות שלא יהא נאה דורש ואין נאה מקיים, וע"ד שאמרו חז"ל (ב"ב ס:) קשוט עצמך ואח"כ קשוט אחרים. ואם אינו מתקן מעשיו, לעולם לא יצליחו דבריו ולא יעשו פירות. וע"ז אמרו (ס' הישר שער י"ג) דברים היוצאים מן הלב נכנסים אל הלב, כלומר שאם הוא בעצמו מקיים הדברים בלבו, אז נכנסים אל לב האחרים.

וז"ש "וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל לאמר זה הדבר אשר צוה ה'", כלומר שראשי המטות נצטוו לאמר לבני ישראל 'זה הדבר אשר צוה ה' ולהורותם דרכי ה', אבל רק בתנאי ש'כל היוצא מפיו יעשה', כלומר שהראשים עצמם יעשו ככל היוצא מפיהם.

ראשי ישראל צריכים לדבר רק את דבר ה'

או יאמר, שמזהיר את ראשי ישראל שלא ידרשו בדרשותיהם דברים שאינם דבר ה', כאשר בעונ"ה בזמן הזה הרבה מהמחדשים רוצים למצוא חן בעיני הגוים. אבל באמת אינו מועיל, כי סהדי שקרי אאוגרייהו זילי (סנהדרין כט.), ועם ה' לא יקבלו רק דבר ה' ולא דברים בטלים. וז"ש "וידבר ה' אל ראשי המטות לבני ישראל לאמר זה הדבר אשר צוה ה'", כלומר שאמירתם יהיה רק ב'זה הדבר אשר צוה ה'', ואז יהיו סרים למשמעתם וככל היוצא מפיהם יעשו.

מצוה לעורר את ישראל לדבר ה'

או יאמר, שבא להזהיר ראשי ישראל ולהדריכם בראותם דור פרוץ בנדרים ובשבועות, ועוברים על השבועה שנשתבעו בסיני (נדרים ח.) וקודם שנבראו, כמ"ש (נדה ל:) קודם יציאתו של ודל משביעים אותו 'תהי צדיק ואל תהי רשע', והם לא שומעים, וממילא מה לו לדבר לבני ישראל - אם להקב"ה לא חשו ועברו על שבועתו, כ"ש שלא ישמעו לדבריו.

אבל באמת זה אינו, שמצוה היא לעורר ולהגיד לבני ישראל את דבר ה', ודברים היוצאים מן הלב נכנסים ללב. וז"ש "וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל לאמר זה הדבר", כלומר שיאמרו 'זה הדבר אשר צוה ה'', ועי"ז ממילא יהיה 'איש איש כי ידור נדר לה' או השבע שבועה וגו' ככל היוצא מפיו יעשה', כלומר כיון שנשבע להיות צדיק יקיים השבועה והנדרים גם כן.

כשהולך לדבר מצוה ההלוך גופא מצוה הוא

"אלה מסעי בני ישראל וגו' על פי ה'" (לג:א). נראה דלהורות בא, שלכאורה הדרך ממעט בשלשה, ממעט בפ"ו, וממעט בממון, וממעט את השם (ב"ר ל"ט י"א). וכבר כתיב (תהלים א:א) "אשרי האיש אשר לא הלך", ו"אשרי יושבי ביתך עוד יהלוך סלה" (שם פד:ה). אלא דכל זה דוקא כשהולך מעצמו, אבל כשהולך על פי ה' אדרבה ואדרבה, אז גם ההלוך מצוה. וע"ז כתיב (קייט:א) "אשרי תמימי דרך ההולכים בתורת ה'".

מ"ב מסעות כנגד שם מ"ב, ע"ז נאמר בס

וז"ש 'אלה מסעי בני ישראל וגו' על פי ה', כלומר שכל המסעות היו ע"פ ה', כדכתיב (במדבר ט:יז-יח) "ולפי העלות הענן מעל האהל ואחרי כן יסעו בני ישראל ובמקום אשר ישכון שם הענן שם יחנו בני ישראל: על פי ה' יסעו בני ישראל ועל פי ה' יחנו", נמצא דכל נסיעה ונסיעה היה עם השכינה, וכהאי גוונא אדרבה מעלה גדולה שנסעו על פי ה' ועם הענן עם השכינה. וז"ש (עי' מגלה עמוקות בריש הפרשה) שמ"ב מסעות נסעו כנגד שם מ"ב, וצדיקים ילכו במ.

דברי אלקים חיים

מאת כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

פ' מטות-מסעי תשפ"ד

יום ה' - שיעור חומש רש"י

השכינה. וזהו מה שידוע שהמ"ב מסעות הוא כנגד שם מ"ב, ע"כ.

ה' אלקי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים
אמנם עדיין צריכים להבין מהו ההדגשה 'אלה מסעי וגו' ביד משה ואהרן, ועוד למה מקודם כתיב מוצאיהם למסעיהם, ואילו לאחר מכן נאמר להיפך, 'ואלה מסעיהם למוצאיהם'.

ואפסד לבאר עפ"מ שנאמר בפרשת דברים (א:יא) "ה' אלקי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים ויברך אתכם כאשר דבר לכם". ופירש"י, יוסף עליכם ככם אלף פעמים - מהו שוב ויברך אתכם כאשר דבר לכם? אלא אמרו לו, משה, אתה נותן קצבה לברכתינו, כבר הבטיח הקב"ה את אברהם (בראשית יג:טז) "אשר אם יוכל איש למנות וגו'". אמר להם זו משלי היא, אבל הוא יברך אתכם כאשר דיבר לכם.

ויש להבין מה הכוונה 'זו משלי היא', וכי יתכן לאדם לברך ברכות משלו, הרי כל הברכות הם מהשי"ת? ומבאר ההפלא"ה בספרו פנים יפות (דברים א:יא), דהנה השי"ת אמר למשה רבינו לאחר מעשה העגל (שמות לב:י) 'ואעשה אותך לגוי גדול', וכן לאחר חטא המרגלים אמר לו הקב"ה (במדבר יד:יב) 'ואעשה אותך לגוי גדול ועצום ממנו'.

בריש פרשת מסעי כתיב (במדבר לג:א-ב), "אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים לצבאותם ביד משה ואהרן. ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם על פי ה' ואלה מסעיהם למוצאיהם".

ויש להבין מהו הלשון "אלה מסעי וגו' על פי ה'". ומבאר כ"ק הגה"ק אאמ"ר זי"ע במגיד משנה, שזה בא להורות שהגם שבדרך כלל הדרך ממעט שלשה דברים, פריה ורביה, ממון, וממעט את השם, כמו שפירש"י (ריש פר' לך לך), וכבר נאמר (תהלים א:א) "אשרי האיש אשר לא הלך", ונאמר עוד (שם פד:ה) "אשרי יושבי ביתך". אך כל זה הוא רק כשהולך מעצמו, אבל כשהולך על פי ה', אז אדרבה, גם ההילוך לדבר מצוה נחשב כמצוה, ואדרבה, "אשרי תמימי דרך ההולכים בתורת ה'" (שם קיט:א).^א

וזהו כוונת הפסוק, "אלה מסעי בני ישראל וגו' על פי ה'", כלומר, כל המסעות היו על פי ה', וה' הולך עמהם לשלחם ומוציאם ומביאם, כדכתיב (במדבר ט:יח) "על פי ה' יסעו בני ישראל ועל פי ה' יחנו", נמצא דכל נסיעה ונסיעה וכל הילוך והילוך היה עם השכינה. וכחצי גוונא אדרבה, מעלה גדולה יש בנסיעה זו, כי נסעו עם ענני הכבוד ועם

^א אמנם גם אז צריכים להיזהר בשמירה על הדרך, וכמו שרואים שהפסוק האחרון (קצ"ו) של פרק זה הוא 'תעיתי כשה אובד'.

באופן זה, ולפעמים שינה להתפלל עליהם באופן מהופך.

וזהו מה שפירש"י, אלה מסעי – למה נכתבו המסעות הללו. פירש רבי תנחומא, משל למלך שהיה בנו חולה והוליכו למקום רחוק לרפאותו, כיון שהיו חוזרין התחיל אביו מונה כל המסעות. אמר לו כאן ישננו, כאן הוקרנו, כאן חששת את ראשך. ומבואר בזה כעין דברינו, שמשה רבינו הלך ופירט לבני ישראל את המקומות שבהם היו בסכנה עצומה, וכמעט נגזר עליהם גזירת כליה – כאן חששת את ראשך, ורק ע"י בקשת רחמים ותחנונים פעלתי לישועתכם.

למה היה נצרך יד החזקה בשבירת הלוחות

וביותר מזה מצינו שמשה רבינו ממש מסר נפשו להצלת ישראל, וכגון מה ששבר את הלוחות הקדושות שקיבל מהשי"ת, וכמו שנאמר בפסוק האחרון בתורה (דברים לד:יב) "ולכל היד החזקה ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל". ופירש"י, ולכל היד החזקה – שקיבל את התורה בלוחות בידיו. לעיני כל ישראל – שנשאו לבו לשבור הלוחות לעיניהם, שנאמר (דברים ט:יז) "ואשברם לעיניכם", והסכימה דעת הקב"ה לדעתו, שנאמר (שמות לד:א) "אשר שברת", יישר כחך ששברת.

ובמדרש (אבות דרבי נתן הוספה ב') איתא, כיון שראה משה את ישראל שסרחו במעשה העגל, אמר, היאך אתן להן לישראל לוחות הללו ומזקיני אותן למצות חמורות, ומחייבני אותן מיתה לשמים, שכך כתיב בהן 'לא יהיה לך אלהים אחרים על פני'. מיד חזר לאחוריו. ראו אותו שבעים מלאכים ורצו אחריו, הוא אחז בראש הלוח והן אוחזין בראש הלוח, חזק בידו של משה יתר מכולן, שנאמר "ולכל היד החזקה וגו'". נסתכל בהן

ואיתא בחז"ל (ברכות ז.), כל דיבור שיצא מפי הקב"ה אפילו על תנאי אינו חוזר. ואמרו עוד (סוטה יא.) שמידה טובה מרובה חמש מאות ממדה פורעניות. הרי בהבטחה ראשונה הובטח בחמש מאות פעמים, וכיון שאינו חוזר על כרחק גם בהבטחה שניה היו חמש מאות פעמים חוץ מהבטחה הראשונה, הרי שני פעמים חמש מאות, הוא אלף. ומשה רבינו שהיה טוב עין, נתן ברכה זו לישראל, ואמר להם, 'ה' אלקי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים'. וזהו מה שפירש"י, שמשה רבינו אמר להם, שאלו הברכות 'משלי היא', היינו שבאמת היו אלו הברכות שייכים אליו, ומ"מ מסר אותם לבני ישראל, ומלבד זה, גם הקב"ה הוא יברך אתכם כאשר דיבר לכם.

רק ע"י שמשה פעל להצלתן של ישראל הגיעו בני ישראל למ"ב מסעות

ועתה מובן שפיר מה שהפסוק מדגיש שהמ"ב מסעות היו ביד משה ואהרן, כי לולי משה רבינו לא היו ישראל מגיעים למ"ב מסעות, רק כבר היו כולם מתים רח"ל בין לאחר חטא העגל, ובין לאחר חטא המרגלים, וממילא לא היו יכולים להמשיך בהמסעות. ורק בכח משה רבינו שהתפלל והפציר עליהם נשארו כולם בחיים, והמשיכו את המסעות עד שהם הגיעו למ"ב מסעות. וזהו מה שהפסוק מדגיש שהמסעות היו 'על פי ה', להורות שהשי"ת קיבל התפילות של משה, והשאר בחיים את כל בני ישראל, וממילא היו יכולים להמשיך בנסיעתם.

וממילא מובן למה מקודם כתיב מוצאיהם למסעיהם, ואילו לאחר מכן נאמר להיפך, 'ואלה מסעיהם למוצאיהם'. דזה מרמז על התפילות השונות שמשה רבינו הוצרך להתפלל על ישראל שיתקיימו בחיים ויוכלו להמשיך בנסיעתם. לפעמים התפלל עליהם

ובזה אפשר לבאר גם הלשון 'וישליך מידי', כלומר, באמת היה צריך להשליך את ידיו, אך היות והלוחות היו של אבן, לכן השליך את הלוחות מידי, ולא את ידיו ממש.

ועב"פ אנו רואים מזה שמשה רבינו הסכים לוותר שלא יהיו עצם ידיו הלוחות הקדושים, ונשאו לבו לשבור את הלוחות, כל זה כדי לפעול למען הצלת ישראל, שלא יתחייבו מיתה מפני שעברו על מה שכתוב בלוחות הללו.

כשהת"ח חולה צריך שיחלה עצמו עליו

והנה בהמשך פרשתן נאמר עוד פעם 'על פי ה' לגבי מיתת אהרן הכהן (במדבר לג:לח) 'ויעל אהרן הכהן אל הר ההר על פי ה' וימת שם בשנת הארבעים לצאת בני ישראל מארץ מצרים בחודש החמישי באחד לחודש'. ופירש"י, על פי ה' – מלמד שמת בנשיקה.

ואפשר לומר שנרמז בזה, דדייקא אצל מיתת אהרן שהיה על פי ה', ונפטר בפתע פתאום במיתת נשיקה, בזה לא היו כלל ישראל יכולים להתפלל לפניו ולקרוע שערי שמים לרפואתו. אבל בשאר חולי ישראל, ובפרט כשהחולים הם ראשי אלפי ישראל, בוודאי מחוייבים כל בני ישראל להרבות בתפילות עליו.

ובמז שאמרו בגמרא (ברכות יב:), ואמר רבה בר חנינא סבא משמיה דרב, כל שאפשר לו לבקש רחמים על חבירו ואינו מבקש, נקרא חוטא. אמר רבא, אם תלמיד חכם הוא צריך שיחלה עצמו עליו, שנאמר (תהלים לה:יג) 'ואני בחלותם לבושי שק'. ועוד איתא בגמרא (שם לב:) עה"פ 'ויחל משה את פני ה'' (שמות לב:יא), אמר רבי אלעזר, מלמד שעמד משה בתפילה לפני הקב"ה עד שהחלהו, והיינו שהוא נעשה חולה ע"י ריבוי התפילות.

בלוחות וראה אותן שברח כתבן מעליהן. כיון שראה שפרח כתבן מעליהן, אמר, היאך אתן להן לישראל לוחות הללו שאין בהן ממש, אלא יחזור ואשברם לעיניכם. ע"כ.

עוד אפשר לפרש מה שנאמר 'ולכל היד החזקה', עפ"מ שכתב האוהב ישראל (ליקוטים חדשים פ' קרח), דמשה רבינו ע"ה היה לו כל כך הזדככות הגוף, עד שכל התורה היה רשום בשתי ידיו – תורה שבכתב ותורה שבעל פה. ואם לא היו בני ישראל חוטאים בעגל, לא היה צריך משה רבינו לקבל הלוחות, כי על שני ידיו היה נרשם כל התורה כולה.

ועפ"י יסוד זה מבאר הרה"ק החוזה מלובלין זי"ע, מה שנאמר במלחמת עמלק (שמות יז:יב) 'וידי משה כבדים וישימו אבן תחתיו', דהנה כשחטאו ישראל בעגל, שיבר משה את הלוחות. והנה אם הידים של משה היו נעשים השתי לוחות, נמצא, שבעת חטא העגל היה משה רבינו צריך לשבר את ידיו ח"ו.

וזהו 'ידי משה כבדים', וכמו שפירש בתרגום אונקלוס, 'ידי משה יקרא', והיינו, שהידיים של משה יקרות הם, ולא רצה השי"ת שמשה ישבר אותם, ולכן 'וישימו אבן תחתיו', פי', לכן נעשו לוחות ממש – לוחות אבן, כדי שבחטא העגל ישבר משה את לוחות האבן ולא את לוחות ידיו.

וזהו מה שפירש"י, ולכל היד החזקה – שקיבל את התורה בלוחות בידיו. ולכאורה אינו מובן, למה היה נצרך לזה יד חזקה. אך ע"פ הנ"ל אתי שפיר, שבאמת היה צריך להיות עצם ידיו הלוחות הקדושים, רק היות שהשי"ת רצה שזה יהיה יד חזקה, ולא ישבר בחטא העגל, לכן קיבל לוחות אבן בידיו, ולא נעשו עצם ידיו להיות לוחות.

ופירש"י, לא אשים עליך - ואם אשים הרי היא כלא הושמה, כי אני ה' רופאך.

ומבאר השל"ה הק' (פסחים מצה שמורה קצ"ג), עפ"מ שכתוב בזוהר הק' (זו"ח בלק), פתח ואמר, "רפאני ה' וארפא" (ירמיה יז) וגו'. כיון שאמר רפאני, מהו וארפא? כיון שאמר הושיעני, מהו ואושעה? כיון שהרופא מרפא, מי הוא המכה?

אלא כל רפואה שבעולם ביד הקב"ה, אבל יש מהם ע"י שליח, ויש מהם שלא נמסרו ביד שליח. ואותם שנמסרו ביד שליח הם רפואה, אבל לפעמים חוזרים.² אבל אותם שהקב"ה מרפא, אותה המחלה לא חוזרת לעולמים, נמצא שדוקא רפואתו היא רפואה, שאין בה מחלה כלל. ומשום כך, 'רפאני ה' - וארפא', ודאי, בלי קטרוג כלל. ע"כ.

ומבאר השל"ה דעל דרך זה מתורץ ג"כ הפסוק "כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רופאך" (שמות טו:כו). כלומר, אם היתה הרפואה ע"י שליח אז הוחזרה והושמה. אבל מאחר שאני ה' רופאך, לא אשים עוד מכה אחר הרפואה, כי אני ה' רופאך ולא ע"י שליח. וכן היה ביציאת מצרים, וזהו מה שאומרים בהגדה של פסח, 'אני הוא ולא אחר, אני הוא ולא השליח'. ונמצא שהרפואה הבאה ע"י השי"ת, הוא כעוקר את הנדר מעיקרא.

ובן כתב הר"ן (דרשות הר"ן דרוש ו'): כי אני ה' רופאך, נסתפקו בו המפרשים, איך תתכן רפואה אם לא יוקדם חולי. ודעתי בפירושו הוא כך, ידוע הוא, כי הרופאים אינם מרפאים החולי בעצמם, אבל במקרה, ואינם נקראים רופאים אלא על צד ההעברה, כי הם אינם

ולדאבוננו הדבר נוגע לנו עתה למעשה, כאשר כ"ק האדמו"ר מסקולען (שליט"א) זצוק"ל מוטל על ערש דווי, וצריך לרחמי שמים מרובים, יש לנו להרבות מאד בתפילות עליו, שהרי הוא תלמיד חכם ומנהיג ישראל, ויש לנו לקיים 'צריך שיחלה עצמו עליו'. ואין לנו לסמוך על הרופאים השונים, רק להרבות בתפילות בכל עת ובכל שעה, לרפואת מורינו רבי ישעיה יעקב בן רייזיל.

ולא רק כשמתפללים צריכים להזכיר שמו לרפואה, רק גם בכל ענין טוב שאנו עושים יש לכוון להרבות בזה זכותים לרפואתו. ואפילו ע"י האכילה בכל יום, כי הוא נחשב כקרבן לפני המזבח, כמו שמבואר בספ"ה"ק מאור עינים בפרשתן (פ' מטות): 'זה שמעלה הניצוצות ע"י אכילתו נקרא קרבן, שמקרב ומייחד ניצוץ הקדוש לשרשו, כמו שאמרו (חגיגה כו). שולחנו של אדם מכפר עליו. כי באמת אין לך קרבן גדול מזה שהוא יחוד גמור. ולכן נקרא 'שולחן' מלשון 'שליחות', שהניצוצות ההם השייכים לנפשו נשלחין אליו, שיעלה אותן במאכלים הבאים לידו על השולחן שאוכל עליו. ולכן נקרא 'שולחן' אשר לפני ה', שמקרב לפני ה' כאמור'. עכלה"ק.

כי אני ה' רופאך

ובכל זה נוכל לגרום בעזה"ש"ת שישג רפואה מאת השי"ת לבדו ולא ע"י הרופאים. וכמו שנאמר (שמות טו:כו) "כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רופאך". וקשה, מאחר שהשי"ת לא ישים עלינו מחלה, למה נצרך שה' יהיה רופאינו.

² פעם כשהיה כ"ק הגה"ק אאמור"ר זי"ע אצל הרופא, בדק אותו הרופא אם יש בו החולי שהיה לו בעבר, והסביר, שהגם שכבר נתרפא מהחולי הזה, מ"מ לפעמים נשאר עדיין רושם מאותה המחלה.

חכמת הרפואה של אומות העולם אינה יכולה לקבוע על גוף יהודי העוסק במצוות

והנה איתא בגמרא (שבת פו:), ישראל דדאיגי במצות – כלל ישראל שמודאגים וחרדים על קיום המצוות, חביל [חס] גופייהו, נכרים דלא דאיגי במצות לא, או דילמא, כיון דאכלין שקצים ורמשים חביל גופייהו.

ובתב החתם סופר (ע"ז לא:), מימי תמהתי, אחר שבעונותינו הרבים אין לנו מדרש חכמות הרפואות, וכל רופאי ישראל לומדים בבית מדרש לאומים וחכמיהם, וכל חכמתם בנוי על טבעי גופיהם דאכלי שקצים ורמשים ולא דאיגי במצוות, ואיך ישפוט מזה על גופי ישראל דלא אכלי שקצים ודאיגי במצוות, הרי הוא איבעיא דלא איפשיטא.

ובורא לענין רפואות הגוף מה נעשו, נסמוך על רופא חנם ית"ש, ויתן כפי הרופא ומחשבתו לרפאות נפש עד דכא, ושומר פתאים ה'. אך לענין איסור צ"ע, כי אם חז"ל סמכו על הרופאים, היינו בזמניהם שהיו חכמי רופאי ישראל אשר שקלו זה בדעתם, אבל רופאי זמנינו אינם עוסקים אלא בטבעי אומות העולם. ע"כ.

מה לו לעובד ה' בבית הרופאים

ואבן ברמב"ן יש לשון נורא, "מה לו לעובד ה' בבית הרופאים", רק עובד ה' צריך להאמין ולבטוח בהשי"ת שירפאהו, והתורה רק נתנה 'רשות' ללכת לרופא, ואין חיוב בדבר.¹

והביאור בזה עפ"מ שסיפר רבי חיים דוד

מכינים הסמים לטבע האנושי, ולכן תהיה פעולתם כפי הכלים אשר יפעלו בהם, כי אם היו נאותים לטבע ירפאו החולי. ואם היו מנגדים לטבע יוסיפו בחולי, ואם יהיו בלתי נאותים ולא מנגדים, לא ימשך מהם לא פעל ולא הפעלות כלל.

אך השי"ת הוא הרופא האמיתי המרפא בעצם, ואין פעולותיו משועבדות לכלי אשר מהם יפעל, אבל הכלים משועבדים אליו, והוא יכול להסיר כל מחלה בכל מה שירצה. ולכן אמר אל תתמה איך יעדתיך להסיר המחלה בשמירת החוקים והמשפטים, אשר נראה לך שאין ביניהם ובין הסרת החולי יחס כלל, 'כי אני ה' רופאך', ואני יכול להסיר ממך כל חולי באיזו סיבה שארצה, כי כמו שריפאתי החולי שבמים במה שהיה ראוי להוסיף בו, כן תוכל להאמין שאסיר מחלה מקרבך בדברים שאין להם יחס כלל לפי דעתך. עכ"ל.

והנה בגמ' (ב"ק פה.) דרשו, "ורפא ירפא" (שמות כא:ט), מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות. וכתב רבינו בחי, דלהכי כתיב 'רפא ירפא' הפ"א בדג"ש, ואילו 'רפאני ד' וארפא' (ירמ' יז:יד) כתיב הפ"א רפה, כי רפואה שהיא ע"י השי"ת הוא באופן קל ונוח, משא"כ רפואה שהיא ע"י הרופא בשר ודם, בדרך כלל היא קשה מצער ומכאיבה. והרה"ק מקלויזנבורג ז"ע היה מוסיף על זה, דכשהרופא מרפא, נשאר פינטל – רושם, משא"כ כשהרפואה באה מיד ה', לא נשאר שום נקודה ורושם מהחולי.

¹ מסופר על הרה"ק רבי צבי מזידיטשוב ז"ע, שתמיד כשהיה חולה לא הלך לרופא, רק יצא לחוץ על השמש ומזה הגיע לו הרפואה, וכמו שנאמר (מלאכי ג:כ) "שמש צדקה ומרפא בכנפיה". פעם אחת לא הרגיש טוב ויצא תחת השמש ומ"מ לא נתרפא, וציוה להביא את הרופא. הרופא נהנה מאד שסוף סוף שולח הרבי לקרוא לו, אך כשהתחיל לשאול להרה"ק היכן כואב לו וכדו', אמר לו הרה"ק, וכי מאי נפ"מ, וכי חשבת שגוף טמא כמותך יגע בי ח"ו.

ועפ"ז מובן, דמה שהולכים להרופא אין זה כדי שהוא ירפא את האדם ע"י כח הרפואה, כי כבר הובא דברי החתם סופר שאי אפשר לקבוע על פי חכמת הרפואה של אומות העולם, מהו הרפואה לגוף היהודי דדאיג במצוות. רק הטעם שהולכים להרופא הוא כדי להוציא עי"ז הוצאות, וממילא יבוא לו הרפואה, וכדאיתא ב"זוה"ק (תיקוני"ז קמג): דאית מאן דאתפרע בממוניה, ואית מאן דאתפרע בנפשיה. והיות שרואים שנגזר על האדם חולי שהוא בחינת אית מאן דאתפרע בנפשיה, לכן מוציאים הוצאות על ההליכה לרופא כדי לפדות את החולי, ב"אית מאן דאתפרע בממוניה'.

אמנם הרמב"ן כותב, 'מה לו לעובד ה' בבית הרופאים', כי עובד ה' אינו צריך לפרוע עבירותיו לא בגופו ולא בממונו, רק יש לו להרהר בתשובה ויתרפא מאליו. וכמו שאמרו בגמרא (ברכות י.) אפילו חרב חדה מונחת על צווארו של אדם, אל ימנע עצמו מן הרחמים, כי ע"י הרהור תשובה מעומק הלב, יתרפא מאליו מחוליו הקשה. וכן מצינו במשה רבינו, שכבר היה חרב חדה של פרעה מונחת על צווארו, אך צווארו נעשה כשיש (רש"י שמות ב:טו).

הצדיקים מהפכים מדת אכזריות למדת רחמים

ובמובן שביחד עם התשובה צריכים גם

הלברשטאם, דכשהבעלזער רב זי"ע עוד גר בבעלזא, נחלה פעם, ושלח לקרוא את הרופא היהודי, והרופא נתן הוראות מה ואיך לעשות. אח"כ אמר הרופא שהוא רוצה לשאול שאלה להרבי, האם הרבי סובר שאני יכול לרפאות אדם? אמר לו הרבי, חס ושלום, רק השי"ת מרפא חולים. אם כן – שאל הרופא, למה הרבי שלח לקרוא אותי, ענה לו הרבי, כי ניתנה רשות לרופאים לרפאות.⁷

המשיך הרופא לשאול, שמעתי שכשאהד חולה מאד, שולח אותו הרבי לווינה (Vienna). ואם השי"ת הוא המרפא את כל החולים, אם כן מהו הענין לנסוע דוקא לווינה, הרי אפשר לרפאותו גם כאן על ידי.

ענה לו הבעלזער רב, אמת דיברת, אך לפעמים אני רואה שנגזר על יהודי הזה דבר קשה רח"ל, ובכן איך אני ממתיק את זה ממנו? אך ידוע דהעני חשוב כמת, נמצא שאפשר לפדות את זה ע"י שאגרום להאיש הוצאה גדולה. והנה כמה אתה לוקח על טיפול רפואי, מחיר נמוך, כי אם תקח מחיר גבוה לא יבוא שום איש אליך. אמנם הרופא מווינה לוקח מחיר גבוה מאד, והוא הוצאה רבתי. ובנוסף לזה יש דמי נסיעה, ודמי אירוח בווינה, וממילא כבר נחשב לעני, ועני חשוב כמת, וממילא נפדה מצרתו.

שאל הרופא, אם כן למה קרא אותי הרבי. אמר לו הרה"ק, שלחתי לקרוא לך כדי לברר אם אתה בריא. הרופא לא הבין ואמר בודאי אני בריא אולם. אמר הרבי, בדיק את זה רציתי לשמוע, כי עתה אוכל לדרוש קל וחומר, מה הרשע הגרוע ביותר בריא אולם, כל שכן שאני צריך להיות בריא אולם. ואתה צא מביתי, הייתי צריך אותך רק כדי לדרוש את הקל וחומר, וכידוע שמידת א"ל המידה הראשונה של הי"ג מידות, הוא כנגד מידת 'קל וחומר', המידה הראשונה של הי"ג מידות שהתורה נדרשת בהן, ולכן אפשר לפעול רפואה ע"י קל וחומר.

⁷ שמעתי מכ"ק הגה"ק אאמור"ז זי"ע, שהרה"ק הפני מנחם מגור זי"ע סיפר לו, שפעם הגיע הרופא להרה"ק מבעלזא זי"ע כשכבר גר בארץ ישראל, ורשם להרה"ק תרופות. כשרכשו את הרפואות אמר הרה"ק להממש בקודש הרה"ח רבי שלום פויגל, שצריכים לקיים דברי הרופא, "ונשמרתם מאד לנפשותיכם", לכן הוא עושה אותו שליח לקחת את הרפואות במקומו ...

ממקום למקום, אף תפלתן של צדיקים מהפכת דעתו של הקב"ה ממדת אכזריות למדת רחמנות. והיינו שהצדיקים מהפכים את צירופי האותיות מאכזריות וצרות לרחמנות וחסדים נגלים. ובפרט בימי בין המצרים יש לעסוק ביותר להפוך את צירופי האותיות לטובה ולברכה.

יעזור השי"ת, שכלל ישראל יזכה לישועות ורפואות, והשפעות טובות ומרובות ברוחניות ובגשמיות בכלליות ובפרטיות, ונוזה לבנים ובני בנים, אריכות ימים ושנים טובות, שמחות בניקל, עשירות ואושר וכל טוב, שידוכים וחתונות טובות, הרחבת הדעת, בדורינו צריכים ברכה מיוחדת להרחבת הדעת, שנוזה לגאולה השלימה מתוך רחמים וחסדים, אמן.

להתפלל שנוזה לרפואה, וע"י התפילה נהפך ה'צרה' ל'צהר', וה'נגע' ל'נענ', וה'נגף' ל'גפן', וה'צרעת' ל'עצרת', וה'פשע' ל'שפע'. וכמו שפירש הבעש"ט הק' עה"פ "צוהר תעשה לתיבה" (בראשית ו:טז), צוהר הוא מלשון בהירות, ע"י שתיבות התפילה מאירים ובהירים, בכח זה נהפך ה'צרה' ל'צהר'. וזהו 'צהר תעשה לתיבה', בכח תיבות התפילה, 'תעשה' את ה'צרה' – 'צהר' ו'רצה'. וזהו 'יפתח התיבה בצידה תשים' (שם), שהפתח והאות הראשון של תיבת 'צרה' שהוא ה'צ', יש להשים בצידה, וכך יהיה 'רצה' ולא 'צרה' חלילה.

ובן אמרו בגמרא (סוכה יד.), אמר רבי אלעזר, למה נמשלה תפלתן של צדיקים כעתר, לומר לך, מה עתר זה מהפך את התבואה בגורן

ליל ש"ק חת"ק

ישראל לאמר זה הדבר אשר צוה ה'", כלומר שהראשי המטות נצטוו לאמר לבני ישראל 'זה הדבר אשר צוה ה' ולהורותם דרכי ה', אבל רק בתנאי ש'כל היוצא מפיו יעשה', כלומר שהראשים עצמם יעשו כל היוצא מפיהם.

ישמח משה: ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות

ויש להרחיב הענין בהקדם דברי הישמח משה (פ' תולדות) לבאר מה שאמרו חז"ל (חגיגה טו:), מאי דכתיב (מלאכי ב:ז) "כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא"? אם דומה הרב למלאך ה' צבאות, יבקשו תורה מפיהו, ואם לאו, אל יבקשו תורה מפיהו.

וקשה טובא, (א) דסותר לדברי רבי דאמר

קשוט עצמן תחילה

בפרשתנו הקדושה, "וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל לאמר זה הדבר אשר צוה ה'" (ל:ב). כ"ק אבי אדמו"ר הגה"ק זצוקלה"ה זי"ע ועכ"א "וידבר משה אל ראשי המטות וגו' איש כי ידור נדר לה' וגו' ככל היוצא מפיו יעשה" (שם:ב-ג). י"ל שמוזהיר אל ראשי המטות שלא יהא נאה דורש ואין נאה מקיים, וע"ד שאמר ר"ל (כ"מ קז:) קשוט עצמן ואח"כ קשוט אחרים. ובאופן אחר לעולם לא יצליחו דבריו ולא יעשו פירות. וע"ז אמרו (ס' הישר שער י"ג) דברים היוצאים מן הלב נכנסים אל הלב, כלומר שאם הוא בעצמו מקיים הדברים בלבו, אז נכנסים אל לב האחר.

וז"ש "וידבר משה אל ראשי המטות לבני

ו"ל כי כל עוד שיודע הרב על עצמו שעדיין לא תיקן מעשיו בשלימות, ושאף הוא לוקה בעבירות וחטאים, אם כן בוודאי לא ישיעו דבריו. ולכן טוב לו שלא יאמר דבר שאינו נשמע, שממילא לא יתקבל על התלמידים. אלא יקיים בעצמו מה שאמרו חז"ל קשוט עצמן תחילה ואח"כ קשוט אחרים.

ובמו שאמר זקה"ק בעל ישמח משה זי"ע בשם הרה"ק הרבי ר' שמעלקא מניקלשבורג זי"ע, שאסור לאדם לדרוש אא"כ יש בכחו להכניס את כל השומעים לעולם התשובה. ונעוץ מ"ש בשם הרה"ק הנועם אלימלך זי"ע, וכן החת"ס עה"פ "אחת שאלתי מאת הוי"ו" (תהלים כו:ד), באם יש כאלו שאינו מקבלים, שרשאי לומר ויבטח על ה'.

תפארת שלמה: ב' דרכים בהשפעת הרבי על התלמידים

וברוך נעימות יתן לנו הרה"ק בעל תפארת שלמה (מועדים שער קריאת שמע בא"ד) הנה עפ"י הדברים האלה מבואר שני מיני הדרכים ומדריגות במעלות לימוד הרב הגדול והקדוש לתלמידיו הטובים כנ"ל, כדי להשפיעם מאורות העליונים לנטלם ולנשואם כל ימי עולם.

האחד הוא כשתלמידים יושבים לפניו ביחוד אתו, כמו בסדר האד"ר [האידרא רבה] שהופיע [רשב"י] מאור פניו אליהם באור פני מלך חיים, כמ"ש ביוסף "וישא משאת מאת פניו אליהם" (בראשית מג:לד), ועי"כ קבלו התורה ממנו כמ"ש כי באור פניך נתת לנו תורת חיים. ועד"ז אמרו חז"ל (ר"ה טז:) חייב אדם להקביל פני רבו ברגל, שהוא בשעת עליית רבו אז במעלות העליונים לאין שיעור, אזי יקבל הארה מאור פניו ויומשך לו מאור פניו חכמה וקדושה יתירה לאין שיעור.

(אבות פ"ד מ"א) איזהו חכם הלומד מכל אדם. (ב) דא"כ לעולם לא ילמד תורה, דאיך ימצא איש כמלאך. וגם אם המצא ימצא, הוא אחד מאלף, וגם לאו כל אדם יוכל להבחין מיהו האיש הדומה למלאך ומי לא.

אך באמת בודאי יש ללמוד מכל אדם, רק יש חילוק בין 'חכם' לתלמיד חכם'. כי המתאחד עם החכמה, הוא נקרא 'חכם', משא"כ המקבל מן החכמה ואינו מתאחד עם החכמה, הוא רק 'תלמיד חכם'. ובודאי, מי שמתאחד עם החכמה, דבריו עושים רושם גדול בלב השומע.

רק אם הוא בגדר מלאך יבקשו תורה 'מפיהו' דוקא, רוצה לומר, אף דבר שכבר שמע בשמו מאיש אחר, יבקשו מפיהו, שיחזור וישמע ממנו דוקא. כי אינו דומה השומע מפי התלמיד לשומע מפי הרב (ע"פ כתובות ק"א), כי דוקא השומע מפי הרב, דבריו עושים רושם בקרבו. ולכן, אם הרב הוא בבחינת 'חכם', ומלאך ואיש אלוקי, יש לבקש התורה 'מפיהו' דוקא. אבל אם אינו דומה למלאך, אין צורך לבקש התורה 'מפיהו' דוקא, ר"ל, שאין צורך לחזור שישמע דוקא מפיהו, כי מה גבר בגוברין, ודי אם ישמע דבריו מפי אחר שאומר בשמו, ע"כ.

שפע חיים: כשם שמצוה על אדם לומר דבר הנשמע

ובן לכ"ק אדמו"ר הגה"ק מרן בספה"ק שפע חיים זי"ע (פ' שמיני מאמר ג' אות ז') מאמרם ז"ל (יבמות סה:) כשם שמצוה על אדם לומר דבר הנשמע, כך מצוה על אדם שלא לומר דבר שאינו נשמע. דלכאורה למה לא יאמר את דבריו, שמא יתעורר לכה"פ אדם אחד מדבריו. וכמו ששמעו אומות העולם לקולו של אברהם אבינו והשוו והמליכוהו עליהם?

פונה לעסקיו - עסק התורה לעצמו, לחשוב את עצמו לממוצע להשפיע לישראל, כי לא רצה כל זה כנ"ל. רק הוא כוון והמשיך האור הגדול מן ההר אל העם, פי' לילך פשוט אל העם בלי שום ממוצע, ולא יצטרכו אליו עוד.

וזהו "וירד משה אל העם וגו' וידבר אלקים את כל הדברים האלה כו'" (יט: כה-כ:א), פי' שמשו רבינו עליו השלום ירד והמשיך הדיבור של האלקים לדבר אליהם לבדם וזולתו בלי שום ממוצע, ולא רצה להיות שום הפרש בינו לבין העם, רק כולם יהיו שווים לטובה.

וזהו "ראה למדתי אתכם חוקים ומשפטים כאשר צונוי ד' אלקי" (דברים ד: ה), פי' שלא הי' שום הפרש ביני לביניכם, רק אתם הייתם שומעים שוה בשוה עמדי כאשר צוני ד' אלקי כן צוה אתכם, והדיבור בא אליכם כמוני כנ"ל. כי אע"פ שהדיבור הי' אל משה, הנה לא נתעכב אצלו, רק עבר במישור אל בני, והיו כל ישראל שומעים כדוגמת הצינור השלם והפשוט שכל המים העוברים על ידו, לא יתעכבו בו ולא יחסר מהם כלום. והוא שאמר הכתוב "את כל אשר אצוה אותך אל בני ישראל" (שמות כה: כב), פי' כל אשר אצוה אותך יעבור מיד אל בני.

ובך היתה הכוונה להיות כן בכל דבור ודיבור שנדבר הקב"ה עם משה שיהיו ישראל מקבלים הדיבור העליון בעברו מיד, כמו שמצינו בהציווי "ואת כל העדה הקהל אל פתח אהל מועד: ויעש משה כאשר צוה ד' אותו ותקהל העדה אל פתח אהל מועד" (ויקרא ח: ג-ד), פי' כאשר הי' הציווי אל משה רבינו להקהיל את העדה, הנה כל העדה שמעו הדיבור ההוא. וזהו 'ועש משה כאשר צוה ד' אותו', פי' שמשו רבינו עשה זה בכחו הגדול שיהיו כל ישראל שומעים הדיבור, מיד 'ותקהל העדה אל פתח אהל מועד',

ושם בסדר האד"ר, הנה התלמידים האלה אמרו מעצמם, והם דיברו בפיהם כל התורות והסודות האלו להיותם יושבים את פני רבם, והוא ביחוד אתם כנ"ל.

אמנם הדרך השני הוא מה שבארנו לעיל שהרב הגדול והקדוש אומר מעצמו ד"ת, והוא אומר בשבילם כי שלהם הוא וקשטם במעלת הלימוד, ונתן להם חלקו בתורתו להיות להם לנחלה וחלק חכמתו לתלמידיו, כי הוא חלקם ותורתם לעולם. למען יתאמצו בעצמם להמשיך אורות העליונים לבדם אף בלתי רבם, ולא יצטרכו לממוצע להשפיעם ע"י רבם כנ"ל.

והנה על בחי' דרך הזה יוכלו התלמידים להשיג מה ששיגו אף אם אינם עם רבם ואין יושבים לפניו, כי כבר הוא פתח והמשיך להם השביל והצנור ליצא ולהשפיע באורח מישור אליהם לבדם לעולם. וזהו הוא מתנה טובה ונאמנה שנתן הרב כל חלקו ותורתו לתלמידיו לבל יצטרכו עוד אליו להשפיעם ע"י כנ"ל.

וזהו שבח רעיא מהימנא שנתן לישראל כמ"ש "א ישמח משה במתנת חלקו וכו'. פי' שנתן לישראל חלקו ממש בכל המשכת אורות העליון' והתורות והסודות הנשגבים, הכל נתן לישראל שיוכלו לקבל הם בעצמם ולהמשיך להם כל זה לבדם וזולתו, כדי שלא יחסר להם כל טוב לעולם. כי מה יעשו בשעה שלא יהיו את פני רבם, הנה חלילה יהיו המביעין סתימין כנ"ל.

והנה זהו שנאמר מיד בתחילת מתן תורה "וירד משה מן ההר אל העם" (שמות יט: יד), ופרש"י ז"ל מלמד שלא הי' משה פונה לעסקיו, רק מן ההר אל העם. וקשה, וכי מה היו עסקיו של משה שלא פנה אליהם? אך הפי' הוא שלא הי' משה רבינו עליו השלום

ועל זה אמרו חז"ל (נדה טז): מלאך הממונה על הריגן 'לילה' שמו, ונוטל טפה ומעמידה לפני הקב"ה ואומר לפניו, רבש"ע, טיפה זו מה תהא עליה? גבור או חלש, חכם או טפש, עשיר או עני? ורק 'רשע או צדיק' לא קאמר. והיינו כי יש בבחירתו לבחור איך להשתמש בהכשרונות שניתנו לו. וכמו כן הכריזו כבר מתחילה על זיווג ודירתו ופרנסתו, וכמאמרם (סוטה ב.) ארבעים יום קודם יצירת הולד בת קול יוצאת ואומרת 'בת פלוני לפלוני בית פלוני לפלוני שדה פלוני לפלוני', ע"כ. הרי לנו כי מאורעותיו של אדם בכלליותו הם נגזרים עליו עוד קודם שבא לעולם.

ואיתא בגמ' (ב"מ פה:) שמואל ירחינאה הוא שמואל בר אבא חבירו של רב, אסייה דרבי [פ'] בחברותא: היה רופא של רבין וכו' והיה קא מצטער רבי למסמכיה, טרח ומתעסק לסמוכי לפי שחכם בקי היה כל כך ולא היה מסתייעא מילתא, שהיתה השעה נטרפת או לא היו חכמים נאספים. אמר לו [שמואל לרבין] לא ליצטער מר, לדידי חזיא לי סיפרא דאדם הראשון, שהראהו הקב"ה דור דור וסופריו דור דור ודורשיו דור דור וחכמיו, וכתוב ביה 'שמואל ירחינאי חכים יתקרי' [יקראוהו 'חכם'], רבי לא יתקרי [לא יהיה לו 'סמיכה' להוראה עד שיקראוהו 'רבי'], ואסו דרבי על ידו תהא, ע"כ.

הרי לנו כי עוד מימי אדם הראשון נקצב לכל אדם תפקידו בעולם. ושמואל בגודל חכמתו לא אסתיעע ליה לרבינו הקדוש למסמכיה, כי כן נגזר עליו (עיין בוצינא דנהורא מהרה"ק רבי ר' ברוך זי"ע).

בית שערים: אם הבן יכול למחול שרדה או מלכות שקיבל מאביו

ובן מי שזכה למלכות זוכה לכל הדורות. בשו"ת בית שערים (חיו"ד סי' של"ד) דן שם

כששמעו הדיבור מיד נקהלו כולם מעצמם ולא הוצרך לקראם בשם ולהקהילים.

וזה"ל להם "זה הדבר אשר צוה ד' לעשות" (שם:ה) פ', זה הדבר עצמו שנקהלתם כולכם עפ"י הדיבור ששמעתם. הנה זהו 'אשר צוה ד' לעשות' תמיד, שיהי' כן תמיד שתזכו לשמוע הדיבור כמוני, כי כך היתה הכוונה מתחילה. אבל בעוה"ר נתקלקל הדבר ולא הי' כן אחרי הפגם, כמבואר בכתוב. אך מ"מ כשדיבר משה רבינו עליו השלום אליה, הנה ג"כ הי' קרוב למעלה הזאת, כי השכינה הי' מדבר מתוך גרונו כמ"ש "ונתתי דברי בפיו ודבר אליהם" (דברים יח:יח) כנ"ל. וכן כל נביא ונביא הי' מדבר בשם ה' ממש, כביכול עם השם הי' מדבר מתוך גרונו כנ"ל:

"וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל לאמר זה הדבר אשר צוה ה'" (ל:ב). יש בזה כל הפירושים כנ"ל וק"ל.

בוצינא דנהורא: נולד בתפקיד שמואל ירחינאה חכם יתקרי

אולי יש כאן עוד כוונה לומר בזה, דהנה דוד המלך אומר "אז אמרתי הנה באתי במגילת ספר כתוב עלי לעשות רצונך" (תהלים מ:ט). ויש לומר הכוונה 'אלקי חפצתי' (שם), הנה כל אדם יש לו תפקיד מיוחד אשר עבורו נברא בעולם. ולפעמים יש לו תפקידים שונים אשר משתנים מזמן לזמן, והקב"ה בורא אותו עם הכשרונות והמכשירים הצריכים לתפקידו.

יש שתכלית עבודתו היא בתורה, על כן הוא נברא חכם, וה' מזמין לו פרנסתו שיוכל להשתלם בחכמתו. ויש שתפקידו היא בגמ"ח על כן הוא נברא עשיר ובעל חסד וכו' וכל זה הוא במשקל א"ל דיעות לפי ערך נשמתו וגלגוליו הקודמים, אשר אין לנו השגה בהם.

שעה, וכן בצלאל התקנתיו מאותה שעה. יעו"ש.

ומבואר שם דכל אדם שזוכה לגדולה היא היתה שמורה ומונחת לו עוד מששת ימי בראשית, ומיד כשנולד מתמנה עליה מאת הקב"ה יתברך ויתעלה ומובטחת היא לו עד שיגיע זמנה. והרי דהכל קצוב ומדוד מן השמים שיקבל את הגדולה, וממילא כיון דזוכה לשררה זו מאת הקב"ה, שוב יש לומר לפי דברי הרב בית שערים שאפילו אם ירצה להוריד עצמו ממנה מרצונו הטוב לא יוכל, ודומיא שכתב גבי בנו, וק"ל. ונחלקו בזה חכמי הדורות, ועיין בשו"ת חתם סופר (חאו"ח סי' י"ג), וראה עוד בשו"ת באסיפת דינים (מערכת חזקה במצות סי' ד' אות ס"א) שהביא שם בשם שו"ת מנחת שי (סי' נ"א), שו"ת עטרת פז (ח"א חו"מ סי' א') ובשו"ת משנה הלכות.

וזהו יודבר משה אל ראשי המטות, דהיינו מה שזכו שיהיו ראשי המטות, וזה הדבר אשר צוה ה' שיהיו ראשי המטות.

השי"ת יעזור שישפיע שפע רב בכל עולמות וימלא שמו של הקב"ה ויהי הוי' שלם והכסא שלם מתוך רחמים וחסדים, ונזכה לישועת השי"ת ברוחניות ובגשמיות, ויתרומם קרן התורה וישראל וכבוד שמים בב"א.

אם הבן יכול למחול שררה או מלכות שקיבל מאביו. וצידד שם לומר דאינו יכול למחול, כיון דמן השמים זיכו לו את גדולת אבותיו, ושהקב"ה פסק גדולה לאבותיו פסק גם לבניהם אחריהם, ממילא אינו יכול למחול כבוד מלכות שמים. ואפילו ברצון הציבור הוא אינו יכול למחול, דאין הכבוד שלהם אלא כבוד המקום הוא. וה"ה נמי בשאר כל שררה, אם נאמר דזכו לו מן שמיא לירש גדולת אבותיו כיון דמשמיא אוקמי ליה אינו יכול למחול.

והביא ראיא מדברי מהרש"א (קידושין לג.) שכתב על הא דאמרינן שם, מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, דמלך בשר ודם מלכותא דארעא לא הוי אלא כעין מלכותא דשמיא, ומשמיא מוקמי ליה ולא דיליה הוא, ואין מלך בשר ודם יכול למחול כבוד מלכות שמים. וכן העלה שם במסקנתו לדינא דאף מרצונו אין הבן יכול למחול השררה, אלא רק ציין שלפי שיטת רש"י והריטב"א הוא יכול למחול. וע"ש.

ומב"ל דבריו אלה יש ללמוד ולהבין דה"ה נמי, וכ"ש גבי בעל השררה גופיה שלא יוכל להוריד עצמו ממנה, דהא קיבלה לשררה זו מן השמים ומשמיא קא זכו ליה. וכעין שיש נמי במדרש (ש"ר מ' ב', מובא ברמב"ן שמות לא:ב) הביא הקב"ה ספרו של אדם הראשון ואמר לו, כל אדם ואדם התקנתיו מאותה

שבת מברכים

אמר להם משה, לא כן - עשו העיקר עיקר והטפל טפל, בנו לכם תחילה ערים לטפכם ואחר כך גדרות לצאנכם. ובשפתי חכמים פי' ר"ל, למה שינה משה ואמר 'בנו לכם ערים לטפכם וגדרות לצאנכם'. ומתוך לפי שהם

"ומקנה רב היה לבני ראובן ולבני גד עצום מאד ויראו את ארץ יעזר ואת ארץ גלעד והנה המקום מקום מקנה" (לב:א). וברש"י (שם:טז) נבנה למקננו פה - חסים היו על ממונם יותר מבניהם ובנותיהם, שהקדימו מקניהם לטפם.

שעצם מעשה המצוה לא עשה כל כך בשלימות.

לימוד הלכות לפני כל איזה עשיה

ומסופר, שפעם כיבד מרן החוזה מלובלין את הבני יששכר בתקיעת שופר בראש השנה. כשהגיע זמן תקיעת שופר לא מצאו את הבני יששכר. אמר החוזה מלובלין, שילכו לחפש אותו באוצר הספרים, כי ודאי הוא נמצא שם, מפני שאינו נגש לקיים מצוה לפני שהוא לומד כל הלכות המצוה.

ואבן יש אנשים שנוהגים ללמוד לכה"פ סעיף אחד מהל' ציצית לפני עטיפת הטלית, וסעיף אחד מהל' תפילין לפני הנחת תפילין, וכך על זו הדרך לפני התפילה, ולפני בציצת הפת ולפני ברכת המזון – לפני כל עשיה הם לומדים מקודם את ההלכה.

ובך הם מכינים עצמם לקראת השבתות והמועדים – לפני כל שבת הם לומדים קצת הלכות שבת, ולפני יו"ט הם מקיימים דברי חז"ל (פסחים ו.) שואלין ודורשין בהלכות החג שלשים יום קודם החג. ומבאר בגמ' (סוכה ט.) שבשלשים יום קודם החג אפילו סתמא נחשב לשמה, וכלשון רש"י שם, 'תוך שלשים לחג הוה, כיון דשואלין בהלכות החג קודם לחג שלשים יום, סתם העושה לשם חג הוא עושה'. ורואים מזה שהלימוד הוא חלק מהמצוה.

וזה היה המטרה של משכן העדות שנבנה ממותר הנדבות שהביאו כלל ישראל, כי שם לימד משה רבינו ההלכות לכלל ישראל, בתחילה לימד אותם הלכות בניית המשכן ועשיית הכלים, גודל הקרש הבריה והמזבח וכדומה, ומסתמא עשו על זה דרושים ופלפולים, ועי"ז בנו את המשכן עם שלשת חלקי המצוה – מחשבה דיבור ומעשה.

היו חסים כו'. הכוונה אולי שרצו לקיים קרבנות ע"י לימוד ולא למעשה.

העוסק בתורת מצוה כאילו עשה המצוה

ובאמת מי שלומד הלכות המצוה לפני שהוא מקיים את המצוה, נחשב לו כבר בעת חלק הדיבור – הלימוד, כאילו קיים כבר מעשה המצוה בפועל. וכמו שאמרו חז"ל (מנחות קי.) כל העוסק בתורת חטאת כאילו הקריב חטאת, וכל העוסק בתורת אשם כאילו הקריב אשם. והוא הדין כל העוסק בתורת סוכה כאילו בנה סוכה וישב בה, נמצא שהוא מקיים חלק המעשה בכפליים, הן בשעת הדיבור – הלימוד, והן בשעת קיום המצוה בפועל.

ובמו שפירש הדברי יחזקאל משינאווא זי"ע את הפסוק (במדבר כח:ב) "את קרבני לחמי לאשי ריח ניחוחי תשמרו להקריב לי במועדו". דבאמת ע"י הלימוד נחשב כבר כאילו הקריב קרבן, כמו שאמרו בגמ' (שם) כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה. וזהו 'את קרבני – לחמי – לאשי ריח ניחוחי', שע"י בחי' לחמי שהוא התורה, כמו שנאמר (משלי ט:ה) "לכו לחמי בלחמי", ואמרו חז"ל (חגיגה יד.) שזה מרמז להתורה, ע"י לימוד התורה גופא כבר נחשב כקרבן אשה ריח ניחוח. אולם עם כל זאת תשמרו להקריב לי במועדו' מלשון (בראשית לו:יא) "ואבי שמר את הדבר", שתמתינו ותצפו ליום שבו נוכל להקריב הקרבנות בפועל במועדו וזמנו.

ולפעמים מרויחים מאד מלימוד הלכות המצוה קודם עשיית המצוה, כי לפעמים יוצא שהלימוד לומדים בשלימות, ואילו מעשה המצוה לא עושים כל כך בשלימות. והיות שע"י הלימוד נחשב כבר כאילו קיים את המצוה בפועל, לכן יהיה נחשב לו כאילו עשה את המצוה בשלימות הראוי, הגם

ממסכת פסחים המדבר מענין הקרבת הקרבן פסח, מפרק תמיד נשחט עד פרק ערבי פסחים, כיון שאין זה נוגע בזמנינו, שאין לנו מקדש. אמנם הרמב"ם כן עשה חיבור שלם על ענינים אלו - הן על הלכות הקרבנות, והן על הלכות בית הבחירה, כי לשיטתו יש מצוה גם בזמנינו לבנות המקדש ולהקריב קרבנות.

ובאמת יש בזה מחלוקת הראשונים אם היום יש חיוב לבנות בית המקדש, או שהוא חיוב רק לימות המשיח, או שגם בביאת המשיח ירד ביהמ"ק של אש ולא יהיה מצוה על ישראל לבנות את הביהמ"ק.

רש"י (סוכה מא. ד"ה אי נמי) כתב, מקדש העתיד שאנו מצפין, בנוי ומשוכלל הוא, יגלה ויבוא משמים, שנאמר (שמות טו:יז) 'מקדש ה' כוננו ידך'. והסכימו התוס' (שם ד"ה אי נמי) לדברי רש"י. אמנם שיטת הרמב"ם משמע שס"ל שיש חיוב לבנות בית המקדש בביאת המשיח, ואולי אפילו עוד בזמן הגלות. שהרי כתב חיבור שלם 'הלכות בית הבחירה', איך בונים המקדש וכלי המקדש. ואם כן בודאי לא סבירא ליה כרש"י ותוס' שהבית המקדש ירד מן השמים בנוי ומשוכלל, כי א"כ לא היה כותב כל ההלכות של בניית המקדש מאחר שאינם נוגעים למעשה כלל.

ובזמן כן ס"ל שיש חיוב הקרבת הקרבנות גם בזמן הזה, וכמו שכתב (הל' ביה"ב פ"ו הט"ו-ט"ז): לפיכך מקריבין הקרבנות כולן אע"פ שאין שם בית בנוי, ואוכלין קדשי קדשים בכל העזרה אע"פ שהיא חריבה ואינה מוקפת במחיצה, ואוכלין קדשים קלים ומעשר שני בכל ירושלים אע"פ שאין שם חומות, שהקדושה ראשונה קידשה לשעתה

ואח"כ כשכבר נגמרה מלאכת המשכן, לימד אותם משה במשכן העדות, הלכות הקרבנות - כל יהודי לפני שהקריב קרבן, למד מקודם מפי משה הלכות הקרבנות, כדי לדעת את המעשה אשר יעשון, ופרטי ההלכות בהקרבת הקרבן.

הטעם שהיום אין לומדים הל' בית הבחירה ומעשה הקרבנות

אמנם היום אין אנו נוהגים ללמוד הלכות אלו של בניית מקדש, ועשיית כלי המקדש, והלכות הקרבת הקרבנות, כיון שהם בבחינת 'הלכתא למשיחא', ובראשונה יש לנו ללמוד ההלכות הנוגעות לנו למעשה מדי יום ביומו. וכמו שהאר"י החובות הלבבות בהקדמתו, שיש על האדם ללמוד הדברים הנוגעים לו למעשה תדיר, ולכן חיבר את ספרו 'חובות הלבבות', כי הם חובות שיש על האדם לעשותם בלבבו מדי יום ביומו, וממילא צריכים ללמוד מה הם החובות. אך משום מה רוב הספרים עוסקים רק בחובות האכזריים, איך לקיים התרי"ג מצוות, ואין ספר לבאר מה הם 'חובות הלבבות', הגם שהם נוגעים לנו למעשה אולי עוד יותר מחובות האכזריים, ולכן חיבר את ספרו, עיי"ש באריכות נפלאה.

ומטעם זה אנו עוסקים יותר בהלכות הנוגעות לנו מדי יום ביומו - אורח חיים ויורה דעה, ולא בהלכות בית הבחירה ומעשה הקרבנות, שלדאבונינו הם לא נוגעים לנו כעת בזמן הגלות מדי יום ביומו.

כ"ק אאמ"ר הגה"ק זי"ע מסר פעם שיעור בכולל קדשים, ודיבר מענין זה, שלכן אנו רואים שהרי"ף והרא"ש לא כתבו חיבור על מסכתות זבחים ומנחות המדברים בענין הקרבנות.^א וכן לא כתבו חיבור על חלק נכבד

^א רק על ההלכות שנוגעות למעשה הכתובים במס' מנחות - הלכות ס"ת ומזוזה תפילין וציצית.

את המכשול ה' עלול לקחת מאיתנו את המקדש.

גדרות צאן לצאנכם והיוצא מפיהם תעשו

ועל זה תשובת משה רבנו גדרות לצאנכם, דהיינו קרבנות, שבודאי לרגל וגם יקריבו הקרבנות ויקבלו מזה יראת שמים. וחורף מזה יתעסקו בקדשים, ויהיה נחשב לימודם כמעשה. ובאמת אי' במדרש שבזמן שביט המקדש היה קיים, היה גם לומדים פרשת הקרבנות וגם מקריבים הקרבן. וזהו 'והיוצא מפיהם תעשו' שלמדו ג"כ.

הוקר רגלך מבית רעך

ואולי עוד כוונה, דהנה איתא (חגיגה ז.) איתיביה ר' יוחנן לר"ל, "הוקר רגלך מבית רעך" (משלי כה: ז), כלומר אל תרבה להראות לו פניך. ומשני ר"ל התם בחטאות ואשמות. ופירש רש"י, שלא תחטא ותזקק להביא חטאת ואשם, עכ"ל. וכן פירש רבינו חננאל וז"ל, כלומר הזהר בעצמך ואל תחטא בכל יום ולהביא חטאת ואשם, עכ"ל. ואע"פ שחטאת ואשם באים ברובם על שוגג, הזהיר הפסוק את האדם שלא יחטא בשוגג. משמע שגם על שוגג שייך להזהיר את האדם שלא יחטא, כי גם זה הוא באשמתו, ושייך להזהר מזה.

אגרא דכלה: אריה שאג מי לא יירא

אריה הוא חודש אב שמולו אריה

ובספ"ק אגרא דכלה (פ' דברים) "אריה שאג מי לא יירא" (עמוס ג: ח), אריה הוא חודש אב שמולו אריה [וכן ה' ימים מראש חודש עד התענית יש בהן שעות מנין אריה, עיין מה שכתבתי במקו"א]. והוא שאג לטרורף טרף ח"ו, כי נפל לחלק עשו. ופעמיים נגע עד נפש ובעיר הקודש והמחזות, על כן החודש הלז מלומד ח"ו בכך. ובר ישראל

וקידשה לעתיד לבוא, עכ"ל. ולכן כתב הלכות גם על ענינים הללו, כיון שלשיטתו הם נוגעים להלכה למעשה גם בזמן הגלות.

והכי נמי משה רבינו הבין מבני גד ובני ראובן שהם יעסקו בתורת הקרבנות, ובוה יהיה כמו שקיימו ראיית פני עזרה. ועל זה הי' תערומות של משה רבינו עליהם.

מפני שירושלים מסוגלת להשפיע יראה

אמנם גם ירושלים והמקדש הם מקומות המוכנים להשפיע קדושת התורה, מצוה להביא מעשר שני ולאכלו בירושלים "למען תלמד ליראה את ה' אלקיך כל הימים" (דברים יד: כג). איך תלמד ליראה את ה' אלקיך כל הימים? ע"י אכילת מעשר שני בירושלים, מפני שירושלים מסוגלת להשפיע יראה על האדם, או מעצם טבעה, או כמו שכתבו התוס' שע"י שאדם בא לירושלים לאכול שם מעשר שני הוא רואה את הכהנים בעבודתם ואת הסנהדרין, ועי"ז נכנסת בו יראת שמים (ע' תוס' ב"ב כא. ד"ה כי מציון).

אך כל זה הוא רק למי שרוצה לקלוט את ההשפעה הזו. אבל מי שאינו מעוניין בזה, ירושלים והמקדש לא ישפיעו עליו כלום. ירמיהו הנביא צועק "הגנוב רצוח נאוף והשבע לשקר וקטר לבעל וגו': ובאתם ועמדתם לפני בבית הזה אשר נקרא שמי עליו ואמרתם נצלנו למען עשות את כל התועבות האלה: המערת פריצים היה הבית הזה אשר נקרא שמי עליו בעיניכם" (ירמ' ז: ט-יא). אי אפשר לעשות כל תועבה ולבוא אח"כ למקדש כדי שהמקדש יהיה מקוה לכל העבירות שנעשו. אם באים למקדש כדי להתחזק בעבודת ה', המקדש עוזר ומשפיע קדושה. אבל אם באים למקדש כדי שיהיה אפשר אח"כ לעשות כל תועבה, לזה המקדש אינו עוזר יותר מכן במקרה כזה כדי להסיר

בתולה. וז"ש שלמה "וזכור את בוראך וגו' עד אשר לא תחשך השמש" (קהלת יב:א), דהיינו קודם ט"ו באב שתשש כחה של חמה (תענית כז.) והבן. עכד"ק.

בימים האלו יש מלחמות בעולם, ועתה ישראל ע"י קריאת שמע זוכים ויזהרו שיקראו ק"ש בזמנו ובדרך כבוד בקבלת עול מלכות שמים קריאת שמע בברכותיה בזמנו. והשי"ת ישמרנו יצלנו מכל צרה וצוקה נגע ומחלה ויניחנו במעגלי צדק למען שמו בברכת חיי אריכי ומזוני רויחי וסייעתא דשמיא וחנא וחסדא בשידוכים הגונים יעלו יפ"ה, ובקרוב נזכה לבנין בית מקדשינו בביאת בר נפלי בב"א.

קידוש

וראיתי בספר תפארת בנים (דרושי סוכות) שביאר ענין זה על פי דברי חז"ל (ברכות לב.) דהשי"ת מלמד זכות על ישראל "ואשר הרעותי" (מכא: ד:י) - אני גרמתי שבראתי יצר הרע. וכתב הקדושת לוי דזה ענין "נושא עון" (שמות לד:יז), פי' שמגביה מאתנו את העון אליו, שהוא ית' חטא ולא אנחנו, ע"כ.

וזה הכוונה 'מוטב שיכנס החץ בי', כלומר שאומר השי"ת שהוא כביכול חטא ולא ישראל, דהם אנוסים מהיצר הרע, אבל הוא ית' חטא כביכול שברא היצר הרע. לכן צוה השי"ת לעשות זכר לענני כבוד, והיינו כי ביום הכפורים עמדו ישראל בדין, והשי"ת מחל להם ע"י שלימד זכות עליהם 'ואשר הרעותי' ומחל להם והעביר אשמותיהם. על כן לתת חיזוק על פסק זה צוה לנו ה' לעשות (ע"י בדרשות לחם שלמה נ"ב), ומובן לנכון דוגמת עבודת כהן גדול ועבודת ההסיבה דוגמת הענני כבוד, שהקב"ה אומר מוטב

דאית ליה דינא וכו', אבל מ"י לא יירא, דהיינו המתנהג בתשובה הנקרא מ"י כנודע, 'לא יירא', ואדרבה יתוסף מגבול הקדושה על ידו במהרה ויתהפך לששון ולשמחה. וגם כן מ"י לא יירא, היינו הני' ימים שמתשעה באב עד ראש השנה, שאז כבר אינם יראים מזה, כי כבר נטל יעקב בזרוע חודש אלול, ואגבן כ' ימים האחרונים של אב, סך הכל מנין מ"י שהוא התשובה.

על כן צריך להתחיל בתשובה בחודש אב ולא להתמתין עד אלול. וזה שרמזו רז"ל אחורי ארי [ולא אחורי אשה] (ברכות סא.), היינו להתחיל בתשובה במזל אב שהוא אר"י, לא אחורי אשה דהיינו אלול שמזל

בפרשתנו הק' "מוצאיהם למסעיהם על פי ה'" (לג:ב). ואח"כ מביא התורה הק' מיתת אהרן (שם:לח-לט) וסילוק ענני הכבוד (שם:מ). אולי הכוונה, אהרן הכהן נפטר "על פי ה'", ופירש"י שמת בנשיקה. ומשו"ז 'וישמע הכנעני'. אולי כוונת "ועל פי ה' יחנו" (במדבר ט:יח) על ענני הכבוד, דהנה חכמינו ז"ל אמרו (סוכה יא:) דסוכה הוא זכר לענני כבוד.

ומבואר במדרש וברש"י עה"פ "ואשא אתכם על כנפי נשרים" (שמות יט:ד) דהנשר אינו מתיירא ממה שהוא למעלה, דהוא פורח למעלה מכל העופות. אבל מתיירא מן החץ, על כן אינו נושא את ילדיו בין רגליו כשאר העופות, רק מניח אותן עליו על גבו, ואומר מוטב שיכנס החץ בי ואל יכנס בבני. וכן כשרדפו מצרים אחר ישראל והיו זורקין בהם חצים ובליסטראות, סיבבם השי"ת בענני כבוד ואמר מוטב שיכנס החץ בי, דהיינו בענני ולא יכנס בבני.

הכבוד, שהקב"ה מקבל ונושא עון ועובר על פשע. וזהו "ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם על פי ה'" (לג:ב), הכוונה לענני הכבוד שכפרו על בני ישראל.

יכנס החץ בי ואל בבני, וזהו דוקא בעת רצון גדול כזה.

וזהו מיתת צדיקים מכפרת כדוגמת ענני

סעודת רעוד"ר

וגו' כאשר צוה' יהיה נשמע שההודעה באה לומר המעשה שעשו, ומודיע במאמר 'כאשר צוה ה'" כסדר הרגיל לומר. אבל מאומרו בתחילה 'כאשר צוה ה'" ואח"כ הודעת המעשה, זה יגיד כי לא בא להודיע המעשה, אלא לשלול רשיון הפך מצוה הכללית והבן:

'קח נא את בנך'

היינו לשון בקשה שלא היה כאן ציווי

ולענ"ד כי הוא רעיון נפלא מאוד. ומצינו כן אצל אברהם אבינו בעת העקידה לפי דברי הר"ן בדרשות, שמה שאמר לו הקב"ה 'קח נא את בנך', היינו לשון בקשה שלא היה כאן ציווי על העקידה, רק שהקב"ה ביקש ממנו שימחול לו על ההבטחה של 'ביצחק יקרא לך זרע' ויקריב את בנו את יצחק. וזה היה נסיון לראות עד כמה מוכן אברהם אבינו ליתן בעצמו, ועד כמה מגיע כח הנתינה של אברהם אבינו, וזה נסיון במדת החסד.

ספורנו: שידוך לשם שמים בלי נגיעות

ובאן נמי, דהרי אמרו חז"ל למה חיכו בנות צלפחד, כי חפשו משהו תלמוד חכם וכו' כדרשת חז"ל בכל המעלות שיש בגמ' (פסחים מ"ט ועומ"ק בש"ס). ובס' בית ישראל (טוסיג, פ' וארא) הביא ששמעתי ממרן הגאון דעת סופר אב"ד דק"ק פרעשבורג זצוק"ל, שיש אנשים בשעה שבאים לשאת אשה, שמים את הדגש על יחוסה שיהא לו לכבוד ולתפארת, שכל העולם יספרו בשבחיו שהשתדך עם

"כאשר צוה ה'" את משה כן עשו בנות צלפחד: ותהיינה מחלה תרצה וחגלה ומלכה ונעה בנות צלפחד לבני דודיהן לנשים: ממשפחות בני מנשה בן יוסף היו לנשים ותהי נחלתן על מטה משפחת אביהן: אלה המצוות והמשפטים אשר צוה ה' ביד משה אל בני ישראל בערבות מואב על ירדן ירחו" (לו:י-יג).

ב"ה בקריאת התורה היה סיום התורה של ד' סדרים, וברוך שזכינו להתחיל ג"כ במנחה פ' דברים. ויש להבין סיום התורה 'אלה המצוות' על מה קאמר. ועיין בחזקוני ואבע"ז דקאי על קרבנות נחלות ונדריים, עי"ש.

אור החיים הקדוש: לא עשו

אלא כמצות המלך לעם בני ישראל

ובאור"ח הקדוש (שם:י) כאשר צוה ה' את משה כן עשו - צריך לדעת למה שינה הכתוב מאמר זה מסדר הרגיל, שמקדים המעשה ואח"כ יאמר 'כאשר צוה', וכאן הקדים מאמר 'כאשר וגו' ואח"כ אמר 'כן עשו'.

ונראה כי לפי שה' עשה להם יתרון לבנות צלפחד ומעלה, והתיר להם לינשא לכל אדם, והוציאם מכלל מצוה הכללית, בא הכתוב להודיענו שהגם שה' עשה הבחירה בידם, אעפ"כ לא עשו אלא כמצות המלך לעם בני ישראל. והוא אומרו 'כאשר צוה וגו' פירוש כמצוה הכללית כן עשו, ולא כרשיון שנתן להם. ולזה אם היה אומר 'ויעשו בנות צלפחד

הוא זמן לחפש שידוכים, ולא מצאו לכך זמן אחר בשאר ימות השנה?

וביאר מורנו הרב דפוניכו' צ"ל, דביוה"כ דאין בו מן החומרות ובני אדם דומים למלאכים, הרי אין בו שום נגיעות עצמית וכל הכוונה היא לש"ש בלבד. ולפיכך הוא הזמן המתאים ביותר למצוא שידוך מתאים בלי נגיעות אישיות (הובא בס' משנת חיים).

הידור במצוה כהח"ס עדיפות בהמצוה

והראה לדברי החת"ס (סוכה לו.) דאתרוג שנעשית מנומר מחמת משמוש הידים הוי הידור. הרי דאין פירושו של 'הידור' יופי הנראה לעין, כי אם דאתרוג הוי הידור מצוה והוא רוחניות דיק"ע נוי זה שידוך יפה.

בגמרא (סוטה יג.) עה"פ "חכם לב יקח מצות" (משלי יח:) - זה משה, שכל העם עסקו בבזיה והוא עסק בעצמות יוסף. ויש להבין הלשון 'חכם לב יקח מצות' על משרע"ה.^א ועיין במהרש"א שם ובישמח משה. וראיתי מובא בדברי שאול כתב, והקשה המראצ"ח הא גם הבזיה הי' מצוה.

ולפענ"ד דאדרבה מזה ניכר חביבות המצוה דאם יש לפני אדם מצוה שיש בה הנאות הגוף ומצוה שאין בה הנאת הגוף, בלי ספק האדם עושה המצוה שיש בה הנאת הגוף. ומשה עסק בעצמות יוסף שאין בו הנאת הגוף, ע"כ ניכר חביבות המצוה בעיניו. ואף

פלוני היחסן, הגם שהוא יודע בעצמו שאין זה שידוך הגון בשבילו. ויש אנשים שאין מסתפקים ביחס משפחתה, אלא בודקים אחריה אם ראוייה היא לו לאשה, ע"ש.

ולימד אותנו הספורנו (לו"י) 'כן עשו בנות צלפחד' - כינונו לעשות רצון קונן כאשר צוה את משה, לא מפני שהתאוו לאלה אשר נשאו להם: (שם יב) ממשפחות בני מנשה - מאחר שראו היות כוונת האל יתעלה שלא תסוב הנחלה אע"פ שנתן להן רשות לבחור כרצונן מכל השבט, הן בחרו את בני דודיהן מכל המשפחות מפני שהיו יותר קרובים, ע"כ. הגם שיכלו לעשות שידוך יותר מכובד להתאוות להם, וכלשונו הזהב. לא מפני שהתאוו לאלה אשר נשאו להם.

מוצאי יוה"כ מחפשים שידוך

העיקר של שידוך מה יש בזה רצון השי"ת ולבטל רצון עצמי בזה עם הרבה חשבונות. ובגמ' (תענית כו:) אמר רשב"ג, לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיוה"כ, שבהן בנות ירושלים יוצאות כו' וחולות בכרמים, ומה היו אומרות? בחור שא עניך וראה מה אתה בורר לך כו'. ובגמ' (שם לו:) בשלמא יוה"כ משום דאית ליה סליחה ומחילה, יום שניתנו בו לוחות האחרונות כו' ע"ש.

ולכאורה קשה, וכי יוה"כ משום דאית ביה סליחה ומחילה וניתנו בו לוחות האחרונות

^א הקשה בעל הפרי מגדים בס' תיבת גמא, וז"ל: "חכם לב יקח מצות" - זה משה, שהניח ביזת מצרים וכו' לוי לא היה ליטול בבזית מצרים, כי ישראל נטלו חלף עבודתם, ויראה פרעה בייש למשה ויגרש מאת פני פרעה, וודאי יש לו שכר הרבה המבייש תלמיד חכם כמשה רבינו ע"ה, והוא לא נטל ונתעסק במצוה יק"ח בכסף.

ומוסיף התיבת גמא, שזה הוא מה שאמר משה רבינו לבני קרח "רב לכם בני לוי" - הרבה גדולה יותר מדאי, כי לא היו בשעבוד. ועל דרך מה שנאמר (קהלת ו:ז) "כי העושה יהולל חכם", כי קרח חכם גדול היה, רק רוב עושרו הטעתו ועררב דעתו. ורק ממון הבא לאדם ע"י יגיעה רבה אין מבלבל אותו כל כך, רק זה בעושה ובגלל כי הוא לא היה בשעבוד, עכ"ל הפרמ"ג. עיין בס' ברכת אברהם.

אמר ר' יוחנן, כל הנושא אשה לשם שמים, מעלה עליו הכתוב כאילו ילדה לשם שמים, כגון זו מרים שהיתה חולה ונשאה כלב לשם שמים, שבדק באחיה אהרן ומשה וראה אותם צדיקים, ורוב בנים דומים לאחי האם, רש"י. ונאמר על מרים 'יריעות' (שם:יח), שהיו פניה דומין ליריעות בלי תואר אדמומית, דמחמת חוליה היתה ירקרקת, רש"י. 'ואלה בניה' (שם), אל תקרי 'בניה' אלא 'בוניה', שבנאה ועשאה מבונה כשאר נשים בנישואין ובנים, רש"י. "חלאה ונערה" (שם ד:ה), לא חלאה חולנית וניגרה ביחד הי', אלא בתחילה חלאה ולבסוף נערה, שנתרפאה מחליה וחזרה בתואר פנים כנערה, רש"י.

והשי"ת ירחם וישפיע שפע רב בשידוכים טובים בני חיי אריכי ומזוני רויחי וכל טוב סלה חן וחסד וישועה גדולה ונוצה לאולה שלימה בב"א.

דישראל נטלו הביזה בשכר עבודתם, ולמשה אין מגיע שכר חלף עבודתו, ששבט לוי לא עבד, מ"מ כאן הי' מצוה "וינצלו את מצרים" (שמות יב:לו), זה הי' על כולה בשוה, ואפ"ה לא עסק בה. וזה שפירש"י וינצלו את מצרים, ע"כ.

שעשו השידוך כרצון השי"ת

ובנמ' (סוטה יא:יב). כלב נשא את מרים לשם שמים, ונחשב כאילו ילדה. "וכלב בן חצרון הוליד את עזובה [אשה ואת יריעות ואלה בניה וגו']" (דהי"א ב:יח), עזובה זו מרים. ולמה נקרא שמה עזובה? שהכל עזובה מתחילתה, שמתחילה חולנית היתה, ועזובה שעזובה כל בחורי ישראל מלישא אותה, רש"י. והא נשאה כלב, ואיך נכתב שכלב הוליד את עזובה? והראיה שנשאה כדכתיב (שם:יט) "ותמת עזובה ויקח לו כלב וגו'", הרי אשתו היתה, רש"י.

שיעורי הלכה

ב"ב סיון שנת תשפ"ה לפ"ק

הלכות שבת - או"ח סי' שכ"ו

בשיעורים הקודמים [במשנת השבוע פ' פינחס] הזכרנו כמה נקודות מענין טבילה במקוה בשבת, וכעת הגני רוצה להרחיב בכמה ענינים שכבר דיברנו עליהם, כי הרי התורה הם מים שאין להם סוף, ותמיד אפשר למצוא בהם דברים חדשים. וכמו שאמרו חז"ל (עירובין נד.) למה נמשלו דברי תורה לדד, מה דד זה כל זמן שהתינוק ממשמש בו מוצא חלב, אף דברי תורה כל זמן שאדם הוגה בהן מוצא בהן טעם.

טבילה בשבת לתוספת קדושה

הביא מס' תוספת שבת משם דכתבים דהיינו כתבי האריז"ל לטבול בשבת שחרית, ואין מסיים אח"כ באיסור שלא לטבול. ולא שייך לומר בזה דבמקום פלוגתא בין פוסקים למקובלים הלכה כפוסקים, דהא מלך הדין אין שום איסור, ומי יכול לזאת בחומרא נגד האר"י ז"ל, ומשיב ודי לנו במה שאנו מקילין לטבול היכא דהוא צריך לטבילה.

וי"ל לאידך גיסא דדי לנו במה שאנו מחמירין מלך המנהג שלא לרחוץ להקר ולתענוג, אבל לא במקום תוספת קדושה ונד מלכה. ואפילו בחול יש מלכה לטבול קודם התפלה, וכגמ' (ברכות טו.) אמר ר"ח ז"א אמר ר' יוחנן, כל הנפנה ונוטל ידיו ומניח תפלין וקורא ק"ש ומתפלל, מעלה עליו הכתוב כאילו בנה מזבח וכו' א"ל רבא לא סבר לה מר כאילו טבל כו'.

ביאור הלכה: אין לטבול בשבת בשביל תוספת קדושה

בביאור הלכה (ס"ח ד"ה אדם) כתב לגבי טבילה בשבת למי שאין לו חיוץ טבילה אלא טובל לתוספת קדושה, "ש"ס הוא טהור גמור ורוצה לטבול בשבת בשחרית משום תוספת קדושה, אין צוה משום חשש מתקן מלך הדין. וכן כתב בספר תוספת שבת (סי' ר"ס סק"א) משם הכתבים (שער הכוונות דרושי קידוש ליל שבת ענין השלחן). אך לפי מה שכתב מהרי"ל שלא לטבול בשבת משום חשש סחיטה, נראה דגם טבילה כזו יש למנוע, ודי לנו במה שאנו מקילין לטבול בשבת היכא דהוא צריך לטבילה."

קצות השולחן: בטבילה לתוספת קדושה יש צד מצוה

בקצות השולחן (סי' קל"ג דה"ש סק"ח) דחה דברי הביאור הלכה, אחרי שצ"מ

קודם התפילה ביום השבת על פי מרן האר"י. ומי שעובר על דבריו בלי אונס, שרי ליה למיקרי עבריינא, כי כל דבריו אפילו דבר קטן הוא מה ששמע לא מפי מלאך ולא מפי שרף אלא מפי הקב"ה בעלמו.

לימוד זכות על אלו שאין טובלין בשבת משום תוספת קדושה

ובבדי להמתיק הדבר ללמוד זכות לאלו שאין טובלים בשבת משום תוספת קדושה, שלא להיכלל בכלל עבריינים, יש לומר כי הרי ידוע שחורה לאו בשמים הוא, וכפי פסק חכמי הדור כך נקבע ההלכה.

ויסוד הדבר מצינו בישמח ישראל (מאורן של ישראל לחג השבועות) שהביא מדברי הר"ן בחידושו (הביאו הקצות החושן בהקדמתו), במה שאמרו בגמ' (ב"מ פו.) רבה הוה יתיב אגירדא דדיקלא וקא גרים [פי' בחצרותא: התיישב רבה על גזע של דקל קצוץ ולמד], שמע דקא מפלגי במתיבתא דרקיעאם בהרת קדמה לשער לבן טמא ואם שער לבן קדמה לבהרת טהור. ספק [במקרה של ספק שאין יודעים אם הבהרת קדמה או השער הלבן, על זה נחלקו], הקב"ה אומר טהור וכולהו מתיבתא דרקיע אמרי טמא. אמרי [במתיבתא דרקיעא] מאן נוכח [מי יבוא לכאן ויכריע בשאלה זו?] נוכח רבה צר נחמני, דהוא יחיד באהלות.

ומדאמר 'כאילו טבל' משמע דטבילה ענמה עדיפא, וכל שכן בשבת שחרית שכתבו המקובלים לטבול.

מנהג חסידים ואנשי מעשה על פי האר"י לטבול בשבת לתוספת קדושה

ואכן מנהג חסידים ואנשי מעשה מקדמת דנא לטבול בשבת אפילו משום תוספת קדושה. וכן מזכיר בכתבי האר"י (פע"ח שער השבת פ"ד, שער הכוונוט עג.) וז"ל: ענין הטבילה דשחרית דשבת, אף אם לא הוצרך לטבול, צריך לטבול בצוקר ביום השבת, והוא כי כדמיון אשר ביארנו לעיל שצריך לטבול בכל ערב שבת להפריש מן החול לשבת, כן צריך עתה טבילה אחרת, כי הפרש גדול יש בין קדושת ליל שבת לקדושת יום שבת שהוא קדושה יתירה.

וב"ב ביסוד ושורש העבודה (שער השמיני סוף פרק ששי) בשם האריז"ל בשחרית דשבת שקדושתו חמורה מקדושת הלילה, אף אם לא נטמא בזיווג או בקריה"ו ילך לטבול.^א

שלחן הטהור: חייב לטבול בשבת לתוספת קדושה

וגם בשלחן הטהור (סי' ר"ס סע' ז') להרה"ק מקאמרנא זי"ע [שהיה איש קדוש ונורא, וזכה לגילויים הגדולים ביותר ששייך בעלמא הדין] כתב על כך דברים נוראים: וחייב לטבול שחרית

^א וכבר הזכרנו מנהגו של הגאון רבי יעקב ישראל קנייבסקי זצ"ל הסטייפלער, שהיה רגיל לטבול בשבת קודש קודם התפילה, וכשלא היה יכול לטבול היה אומר שחסר לו בעונג שבת (ארחות רבינו ח"א עמ' קנ"ב).

דהיינו נדיק גדול וקדוש אשר יכול לזכר הטוב מן וכו' הנה שכרו אתו ופעולתו לפניו. אבל זאת ההלכה לא היתה עדיין בצחינת דיבור, כי לא איפסק עדיין להלכה בצית דין של מטה.

על כן לא אמר הקב"ה תורה מפומיה דר' מאיר על שעבר על הלכה רוחת וגמר תורה מפומיה ד'אחר'. עד אשר הנדיק הזה בעולם הזה הביא זאת ההלכה הנעלמת בקול לידי דיבור ופסקה להלכה, הנה נתגלתה ההלכה גם בפמליא של מעלה ואמר קוב"ה מאיר בני אומר וכו'.

ולכן כיון שכאן בארץ יש פוסקים שסוברים שאין לטבול משום תוספת קדושה, על פיהם נקבע הדבר, כי הרי תורה לא בשמים הוא והדבר נקבע על פי בית דין של מטה.

טבילה במקוה חם בשבת ויו"ט

בענין טבילה במקוה חם בשבת ויו"ט, שלכאורה אסור כיון שאסור להתרחץ בשבת וביו"ט במים חמים אף שהוחמו מערב שבת. ואכן יש מחמירים בדבר, אך מאידך יש מקילים. ויש להבין על מה סמכו. והזכרנו מדברי הקרבן נתנאל שטבילת מי מקוה בחמין לא הוי בכלל גזירת מרחצאות.

ובשו"ת דברי יציב (או"ח סי' ק"ס) כתב שעיקר ההיתר נ"ל לפמ"ש בהגהות רעק"א (ס"א), דצמטער אע"פ שאינו חולי כל הגוף מותר לרחוץ בחמין. וכיון דהנהיגו וקבלו עליהם לרחוץ ולטבול

והקשה, אחר שהשיגו מהש"י שטהור, איך טמאו הם עד שהוצרכו לרצה בר נחמני [וכן יש לתמוה על הרמב"ם שפסק להלכה שטמא]. וכתב בישוב שאלה זו וז"ל, כי אם היותם שפסק טהור על דרך האמת, היו אומרים טמא שמאחר שהכרעת התורה נמסרה להם בחייהם, ושכלם הי' מחייב לטמא, הי' מן הראוי שיהי' טמא אף שהוא בהיפוך מן האמת, שכן חייב שכל האנושי.

ועוד יותר מזה מצינו שהפסק למעלה בשמים תלוי בפסק התחתונים. דבמסכת חגיגה (טו:) מסופר שרצה בר שילא מנא לאליה הנביא ואמר ליה מאי קא עביד קוב"ה, אמר ליה קאמר שמעתתא מפומיה דכולהו תנאי וכולהו אמוראי, ומפומיה דר' מאיר לא קאמר על שלמד תורה מאחר, דכתיב (מלאכי ב:ו) "ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ד' צבאות הוא", אם הרצ דומה למלאך ד' צבאות תורה יבקשו מפיהו, ובאם לאו אל יבקשו מפיו. אמר ליה, הרי אמרו ר' מאיר רימון מנא תוכו אכל קליפתו זרק. אמר ליה השתא קאמר מאיר בני כך הוא אומר וכו'.

ונשאלת השאלה, וכי ח"ו לא ידע קוב"ה אשר ר' מאיר צירר הטוב עד שאמר האמורא הזה.

ומבאר הבני יששכר (מאמרי השבתות מאמר ה' אות א') שכבר היתה ההלכה רוחת וצאה לידי דיבור, ואיפסק להלכה בצית דין של מטה אם הרצ דומה למלאך ד' צבאות וכו'. אבל יש בזה עוד הלכה,

אינו נחשב כרחינה כלל, כיון שדרך הרוחנים ששהים שם זמן ממושך.

רחיצת זקנו במים בשבת

שד"ע ס' ט' "מותר לרחוץ פניו ידיו ורגליו בדברים שאינם משירים שער מעורבים עם דברים המשירים, ובלבד שלא יהי' הרוח מדבר המסיר".

במשנה ברורה (ס"ק כ"ה) מבואר שהיתר לרחוץ פניו הוא גם כשיש לו זקן. וביאור טעם הדבר מבואר בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"א ס' קל"ג) שמותר לרחוץ זקנו בשבת כשאינו מתכוין לרחיץ הזקן רק לרחיץ פניו, וזקנו ממילא מתמלא מים, אפילו הוא פסיק רישא, כיון דסחיטת שער המחוצר לגופו אסור רק משום מפרק. ולכן כיון שהולך לאיבוד הוא פסיק רישא דלא ניחא ליה, שדאי לכו"ע מותר באינו מתכוין כיון שהוא רק איסור דרבנן.

והיבא שיש לזרז לרחוץ זקנו, כגון שיש שם עפרורית, מותר אף להתכוין לרחוץ, כיון שעל הסחיטה אינו מתכוין ולא ניחא ליה.

בש"ק צבוקר, כמוצא בתוספת שבת (סי' ר"ס ס"ק א') גודל החיוב בשם האריז"ל [והביאו הביאור הלכה שהבאנו בריש דברינו] לתוספת טהרה אפי' כשאינו מחוייב משום טבילת עזרא. ואם לא יחמו המקוה ילך למים קרים ויטער, ובכה"ג במקום נער התיירו, ובפרט שבמה"ז הכל חולין אצל כינה (סי' רע"ו ס' ה').

ומוסיף הדברי יציב שיש ג"כ סברה בדבר, שדבר שנוגע לרבים הוה כמו הזיקא לרבים שהתירו בו משום שבת (עיין סי' ש"ח ס' י"ח), דברור דבין ציבור גדול הולכי מקואות ישנם שמזיק להם מים זוננים, ואם לא יחמו ילכו הם בכל אופן דשויא אנפשייהו חק ולא יעבור, ותזיק להם לצריאותם, ובכה"ג לא גזרו.

ובפרט למ"ש בישועות יעקב (סי' שכ"ו סק"א) סברה לחלק דרק רחינה גזרו ולא טבילה, עיי"ש מהקרבן נתנאל (פ"ב דשבת סי' כ"ב אות ק') [שהזכרנו מקודם].

והנה שמעתי בשם הגה"ק מנעלה"ל זצ"ל שאמר שטבילה במקוה חס עד כמה דקות

מראי מקומות

בשז"ת משנה הלכות השייכים ללימוד דף היומי

מס' עבודה זרה

- לז. אוזל ר' יהודה נשיאה וכו' כשהתרנו את השמן..... יב-קד
- לז: ספק טומאה ברשות הרבים התיר להן וכו' הלכה ואין מורין כן..... ב-ה, ו-ריב
- כי אתו לקמיה דרבי ינאי אמר להו וכו' זילו טבולו..... ב-ה
- והשלקות מנהגי מילי..... יט-קה
- תוד"ה והשלקות..... יט-קה
- לח. אלא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא..... ט-קנט, יט-קה
- הניח ישראל בשר על גבי גחלים ובא עובד כוכבים והפך בה מותר..... ז-נב, י-ק
- רש"י ד"ה מדרבנן..... ט-קנט, יט-קה
- תוד"ה אלא..... ט-קנט, יג-קטז, יט-קה
- לח: רש"י ד"ה דג מליח..... יט-קה
- לט. האי צחנתא דבב נהרא שריא..... טז-ה
- רב אשי וכו' נקטיה להדי יומא חזא דהוה ביה צימחי ושרייה..... ד-קכח
- רש"י ד"ה דלא..... טז-ה
- לט: בעל הבית לא שביק התירא ואכל איסורא..... ד-ד
- וכי יתיב לא חזי ליה וכו' קמ"ל כיון דקא חזי ליה אירתותי מירתת..... ד-קג
- רש"י ד"ה אין לוקחין..... יח-שיז
- מ. נפק שיפורי דרבא ואסר שיפורי דרב הונא בר חנינא ושרי..... ח-סז, י-רע, טז-סג
- מא. תוד"ה אמר..... ה-קד
- מב. רש"י ד"ה אלא..... טז-כו
- מב: כל הפרצופין מותרין חוץ מפרצוף אדם..... ד-קי
- מג. ש"מ עובד כוכבים מבטל עבודת כוכבים שלו ושל חברו..... טו-קצא
- נהי דמינה מייאש מאיסורא מי מייאש..... טז-כו, נד
- תוד"ה לא תעשון..... יט-קיז
- מג: כל הפרצופות מותרין חוץ מפרצוף אדם..... יט-קטז
- תוד"ה שעל..... ה-קקיח

ניצוצי הדף

עבודה זרה כ"ז ע"א

ימים. וההתעסקות אין לה זמן, דהרי כל שמונת ימים חייבים להתעסק שיהיה נימול בשמונה. ואם כן הוי אמינא דהאשה ג"כ חייבת להתעסק, ולא חשיב מ"ע שהז"ג, ולכן צריך 'אותו ולא אותה'.

וא"כ מיושב ג"כ קושית האור חדש הנ"ל, דהמצוה עצמה הוא חיוב על כל אדם, וזכות הוא לו או מצד שלוחו דרחמנא, ואפילו הבית דין מחוייבים למול באם אי אפשר בענין אחר. ואם כן הוי אמינא דגם האשה מחויבת להתעסק, ולכן איצטריך 'אותו ולא אותה'.

והנה עי' בריטב"א שתיריך דמ"ע שהז"ג שהוא בגופו פטורים נשים, כמו סוכה ולולב. אבל כאן החיוב אינו על גופו רק למול את בנו, ל"ה בכלל זה שיהי' נשים פטורות, ע"כ איצטריך אותו. עיין מנחת חינוך (פ' לך לך מצוה ב' אות ג'). והרבה אחרונים בזה. וכן באור זרוע מיישב קושיא כדברי הריטב"א, עיי"ש.

והנה ידוע החקירה במהות מצות מילה אי עיקר המצוה הוא מעשה המילה, או שיהי' נימול. ולכאורה נחלקו בזה גדולי עולם, דהש"ך (ח"מ סי' שפ"ב סק"ד) כ' שמדברי הרא"ש (חולין פ' כיסוי הדם) מוכח דמי שהוא מוהל אינו רשאי ליתן את בנו לאחר למוהלו, וחייב הוא בעצמו למוהלו דומיא דכיסוי מי ששפך יכסה.

הקצות החושן (סק"ב) מביא שבתבואות שור (י"ד סי' כ"ח) כתב על דברי הש"ך, לא ידענא מאי ראיא מייית מדברי הרא"ש, וכי

כתבו התוספות (ע"ז כז.) אשה לאו בת מילה היא - יש לפסוק כרב ואין אשה כשרה למול דאף על גב דרב ורבי יוחנן הלכה כרבי יוחנן בהא הלכה כרב דברייתא דרבי יהודה הנשיא קיימא כוותיה אבל בה"ג פסק דאשה כשרה למול ולרב דאמר אינה כשירה למול צריך לפרש בפ"ק דקדושין (כט.) דמצריך אותו ולא אותה למדרש שאינה חייבת למול בנה היינו לבקש למהלו.

המהר"ם שיק (נדרים לה: אות ג') ועוד הקשה באור חדש שם, איך איכא למימר סברא דרב הונא דכל מילתא דאיהו לא מצי עביד לא מצי משווי שליח, הא אמרינן (קידושין כט.) מקרא (בראשית כא:ד) ד'אותו לא אותה' [דאשה פטורה למול את בנה]. ובעבודה זרה (כז.) פליגי אמוראי, ויליף חד מאן דאמר מ'אתה את בריתי תשמור' (שם יז:ט) דמילה ע"י אשה פסולה נא"כ על כרחך הא דאיצטריך אותו ולא אותה להורות שהיא אינה חייבת להדר אחר איש שימולו, והשתא לסברת רב הונא [ממילא לא מצי למשווי שליח, ואם כן למה לי 'אותו ולא אותה'.

ונראה לענ"ד דיש ליישב על פי דברי התוס' רי"ד (קידושין שם ד"ה איהי), שכתב ליישב הקושיא שהקשו התוס' (ד"ה אותו) על הא דקאמרו אותו ולא אותה, תיפוק ליה משם דהוי מצות עשה שהזמן גרמא. ותיריך דהמצוה עצמה מוטלת על התינוק, שהרי אם לא נמול בקטנותו צריך למול עצמו בגדלותו. אלא שהתורה ציותה שהאבות ישתדל ויתעסקו שיהיה נימול בן שמונת

כן מברכין 'למול'. ואילו הרמ"א יסבור שהמצוה הוא עצם מעשה המילה, ואין בה שיהיה ולכן מברכין 'על'. וכמו"כ ס"ל שאפשר לעשות שליח (ודלא כהאור זרוע, וכפי שהזכרנו לעיל), ועל כן בכל ענין מברכין 'על המילה'.

והנה זקה"ק בשו"ת בית שערים (חלק יו"ד סי' ש"ג) ולסיומא דמילתא ע"פ דברי מחהש"ק הנ"ל, דכיון דהא דאב חייב למול את בנו מן "וימל אברהם את יצחק בנו בן שמונת ימים" ילפינן ליה אין חיוב על האב רק ביום שמיני, אמרתי לפרש מדרש ילקוט. "וימל אברהם את יצחק בנו בן שמונת ימים כאשר צוה אותו אלקים", והיכן דיבר? "ובן שמונת ימים ימול לכם כל זכר וכו' המול ימול וכו'". ונ"ל דתוס' (קידושין כ"ט) הקשו ל"ל 'אותו ולא אותה' דאשה פטורה למול בנה, ת"ל דהוי מ"ע שהזמן גרמא. ותירצו דמיום ח' ואילך מחויב תמיד, וע"ז הקשה למ"ד מילה שלא בזמנה דוקא ביום אכתי הוי הזמן גרמא.

למ"ד מילה בנכרי כשר איך דחיא מילה שבת הא אפשר למיעבד ע"י נכרי

ונ"ל דשעה"מ (פי"ב מהל' עכו"ם) הקשה למ"ד מילה בנכרי כשר איך דחיא מילה שבת, הא אפשר למיעבד ע"י נכרי. ואמרתי בימי חרפי דאז אין האב מקיים המצוה דאין שליחות לנכרי, ומצות האב דוחה שבת, והנה דעת מחהש"ק הנ"ל דמצות האב אינו רק בשמיני, דילפינן מן 'וימל אברהם' ולא אח"כ. והסברתי דאח"כ חייב רק כשאר ישראל, וא"כ מצות האב אינו הזמן גרמא, דאינו בא מזמן לזמן, ושפיר צריך קרא דאשה פטורה מזה.

לא ידענא דהמצוה הוא על האב. וכן בכיסוי הדם שמי ששחט יכסה, אך דאפילו הכי יכול לעשות שליח דשליח של אדם כמותו. וכן הדרכי משה ביו"ד הלכות מילה הביא בשם אור זרוע דאם האב מוהל, אסור לכבדו לאחר. וכ' הדרכי משה, ותמהני הא קי"ל בכל מקום ששלוחו של אדם כמותו, עכ"ד. הרי שנחלקו האור זרוע עם הרמ"א אם החיוב של האב הוא למול בעצמו דוקא משום דהוי כמצוה שבגופו, או דסגי ע"י שליח.

ודעה שלישית הוא דעת מהר"ח אור זרוע (סי' י"א) שגם שליחות אין צריך, משום דהחיוב של האב אינו למול בעצמו אלא לעסוק בעיני מילת בנו, ולדאוג שהבן יהי נימול, ויוצא ידי חובתו בזה גם כשמשתדל שאחרים ימולו אותו.

ומבאר שם עוד שמצות מילה עיקר מצוותו אינו מעשה המילה, אלא שתהיה המילה חתומה בבשרו. ומביא ראייה מדוד המלך ע"ה שמבואר בחז"ל (מנחות מג:) שהיה מצטער כשנכנס למרחץ וראה עצמו ערום בלא מצוה, ונזכר על המילה ושמה. והנה אם לא היה מצות מילה אלא העשייה, למה שמח עליה יותר מראשו וזורעו וכל גופו שקיים בהם מצות תפילין וציצית וכמה מצוות. אלא מצות מילה הוא בכל עת כתפילין המונחין בראשו וכציצית התלויה בבגדו.

ושיטת האור זרוע י"ל שס"ל שעצם מעשה המילה הוא המצוה. וכן יש לבאר גם דעת הרמ"א [אלא שס"ל שאפשר לעשות שליח] הרי לפנינו מחלוקת בגדר מצות מילה.

ולפ"ז יש לומר שהרמב"ם יסבור שמצות מילה הוא מצוה הנמשכת כל ימי חייו,^א ועל

^א עיין שו"ת בית הלוי (ח"ב סי' מ"ז).

הספקות) מבאר בזה הא דלא מל אאע"ה את עצמו קודם שנצטוו על המילה, כמו שקיים את כל המצוות ואפילו עירוב תבשילין. והוא מטעם שקודם שנצטוו ע"ז, לא הי' יכול לימול א"ע, מטעם דדרשין הכא המל ימול. אבל אחר שכבר נצטוו, אז לא גרע מאשה שהיא יכולה לימול, משום שהיא בכלל המצוה.

מוהל שקיבל שבת בתפילתו ויש לפנוי תינוק למול

מוהל שהקדים לקבל שבת בתפלתו, ויש לפנוי תינוק שצריך למול אותו ביום ששי, פסק הט"ז בהל' ראש השנה (סי' ת"ר סק"ב) שחייב המוהל למול את הילד, ולא משגחינן במה שעשאו שבת בתפלתו. והטעם, שהמצוה אינה תלויה בתפלתו לדחות המצוה בשעתה. והיינו שהמוהל צריך לוותר על השבת שלו כדי להכניס התינוק בביתו של אאע"ה.

בענין אם מחויב המוהל לעזוב את ביתו בשבת ויו"ט לצורך קיום מצות מילה בזמנה

בעין זה מצינו מחלוקת אם מחויב המוהל לעזוב את ביתו בשבת או יו"ט כדי למול באופן שיבטל עי"ז מצות עונג שבת ויו"ט, והיינו ג"כ כעין הנ"ל, שצריך המוהל לוותר משבת שלו שיוכל הברית להתקיים בזמנה.

ונחלקו בזה גדולי עולם. בשו"ת בית שער (או"ח סי' ק"כ) הכריע שחייב המוהל ללכת לקיים מצות מילה, אפילו אם עי"ז יבטל עונג שבת דיליה. ומוכיח כדבריו, דאם מילה דוחה שבת אפילו במלאכה גמורה שיש בה סקילה, כ"ש שידחה עונג שבת. וע"ע שו"ת מנחת יצחק (ח"ב סי' ע"ה) שה"ה לענין ביטול מצות עונג יו"ט.² אמנם

ויש להביא ראיה למחהש"ק, דאמרינן (יומא נ.) נקוט האי כללא בידך, כל שזמנו קבוע דוחה את השבת וכו' וכל שאין זמנו קבוע אינו דוחה לא את השבת וכו'. ואי מצות האב גם אחר שמונה, אמאי דחי שבת. וזה "וימל אברהם את יצחק בנו בן שמונת ימים", שמצות אב רק בח'. ולכן כאשר צוה אותו אלקים צריך קרא 'אותו ולא אותה'. וראיה לזה והיכן דיבר "ובן שמונת ימים ימול לכם וכו'" דמזה ילפינן דדחי שבת כמ"ש התוס' (שבת קל"ב מגילה כ') ויבמות ע"ב) דיוביום השמיני ימול' צריך ביום ולא בלילה.

והנה בגמ': דאשה כמאן דמהילי דמיא וכו'. כתב בספר בן יהוידע (ד"ה כמאן דמהילא דמיא), ונ"ל בס"ד עפ"מ רבינו האר"י ז"ל בריש שער מאמר רשב"י, דמצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות, משום דע"י בעלה נחשבת גם היא כאילו עשתה מצוה שלו ואינה חסירה כלום, ע"ש. ולפ"ז גם לענין מילה יש לאשה שייכות במצוה כאילו קיימה אותם מכח בעלה שהוא נימול, לכן חשיבא כמאן דמהילא, עכ"ל.

ויעוין בספר גליוני הש"ס להגר"י ענגיל ז"ל כאן שכתב וז"ל, דשם 'ישראל מהול' מיקרי לא שנא גברי ולא שנא נשי. כן התבוננתי מדברי השאלות פ' וירא דכתב כן להדיא, ע"ש. וכוונתו בהכרח, דקדושה הישראלית ענינה קדושת מילה. וכדברי השאלות הנ"ל, כך הם דברי הרי"ף (סוף פרק ר"א דמילה), עכ"ל. ויעוין בספרו אתון דאורייתא (כלל י"א) שכתב דהטעם מפאת שאין לה ערלה, ע"ש.

בהקדמת ספר תרומת הכרי (לבעלי קונטרס

² ועעו"ש בענין זה (ח"ג סי' ל"ה), ובתו"ד "כפי שאנו יודעים ממוהלים מופלגים, שכתתו רגליהם

הקושיות, וממי ישמעו התשובות. ענה לה, צדקת ממני, בא ונלך להתדיין לפני הרב דמתא.

ביון שהגיעו להרב, תבע לתת לה גט פיטורין. נבהלה הרבנית על מה ולמה, הסביר הרה"ק ר' משה לייב זי"ע כיון שהרבנית יש לה טענה צודקת, שאבי המשפחה צריך לחוג את היו"ט בביתו, ואילו אני קיבלתי על עצמי בנדר שאגיע לכל ברית מילה שמזמינים אותי לשם, ולכן חשבתי דרך שאוכל לקיים שניהם, וזה ע"י גט פיטורין. כמובן מאליו שכבר הסכימה הרבנית בחפץ לב שילך לאותו כפר לשמש שם כמוהל.

והנה מעשה זו הוא נשגב מבינתנו, אבל האמת שתלויה במחלוקת האבני נזר, משנה הלכות ועוד, והבית שערים והמנחת יצחק ועוד שהזכרנו.

בשו"ת אבני נזר (או"ח סי' שצ"ב אות י') נקט שאינו מחויב, וכן נקט מרן במשנה הלכות. ויש גם לעיין בזה חיובא דאשתו שמונע ממנה עונג שבת ושמחת יו"ט. ועיין במנחת יצחק בתשו' שם שדן בזה, וזה יהי' תלוי אי אשה בכלל מילה או לא.

הרה"ק ר' משה לייב מסאסוב זצ"ל זי"ע [שהיום (יום ג')] ד' שבט חל יום הילולא דיליה] היה ידוע כמוהל מומחה. באחת השנים לפני חג הפסח הודיע לזוגתו הרבנית ע"ה שהשנה יחוג את ליל הסדר וימים הראשונים של פסח בכפר פלוני, וזאת עקב שיהודי אחד מיושבי אותו כפר הזמינו למול את בנו ביו"ט שני של גלויות. ע"כ בלית ברירה נאלץ הוא לשבות שם בכדי שיוכל לשמש שם כמוהל.

מענה הרבנית לעומתו - איך יתכן לעשות כזאת להשאיר כל המשפחה לבד ביו"ט ובפרט בליל הסדר, ולמי ישאלו הבנים

דף כ"ט ע"א

תרופה שהתחיל לקחת לפני שבת

לו לעשותה אפילו בשבת, ואם לא התחיל בחול אין לו להתחיל בשבת. והנה לא נודע מנין יצא להם זה, דלכאורה ע"פ ההלכה רק חולה שיש בו סכנה מותר לקחת תרופות בשבת, אבל חולה שאין בו סכנה אסור לקחת תרופות בשבת.

אין גזירת שחיקת סממני כשהתחיל קודם שבת ומעלה בענין זה שתי חידושים גדולים, שמהם מתבאר על מה יש להם לאנשים לסמוך להמשיך לקחת תרופות בשבת - גם

שו"ע (או"ח סי' שכ"ח סע' א') "מי שיש לו מיחוש בעלמא והוא מתחזק והולך כבריא, אסור לעשות לו שום רפואה ואפילו ע"י אינו יהודי, גזירה משום שחיקת סמנים".

ספר החיים: מותר להמשיך לקחת בשבת תרופה שהתחיל לקחת כבר בחול

בספר החיים (או"ח סי' שכ"ח פ"ו) כתב הגאון רבי שלמה קלוגר זצ"ל וז"ל, הנה מרגלא בפומיה דאינשי לומר דאם כבר התחיל לעסוק ברפואות קודם השבת, מותר

אין גזירת שחיקת סממנין בדבר הטעון בישול

ומוסיף לחדש עוד, דאף אם נאמר אף בהתחיל בה מבעוד יום מ"מ לא אסרינן לאכול ולשתות רק בדבר שהוי רפואתו שלא ע"י בישול, רק מערבו כך ואוכלו ושתוה בזה יש לחוש אם נתיר לו לעשותו לשם רפואה יבוא אף לשחוק סממנין. אבל בדבר שתיקונו הוי ע"י בישול, אם כבר בישלו והכין לו מערב שבת, מותר לשתותו בשבת, דממה נפשך לחוש לשחוק סממנין אחר הבישול בזה אין לחוש, שהרי דרכו לתקנו ואח"כ לבשלו, ואחר הבישול אין דרכו לעשות בו שום דבר. ולחוש לשמאי שחוק סממנין קודם הבישול, למה ישחוק כיון שאינו יכול לבשלו היום, בודאי לא יתיר שחיקה שאינו לצורך היום. ולחוש שמא יבוא לבשלו היום זה לא שמענו מעולם, דבאיסור חמור כבישול ודאי לא עבידי דטעה, בפרט שיהי' לו סימן בגופו כיון שהכין ובישל אותו מערב שבת מידע ידע דבשבת אסור לבשלו ולא יבוא לבשלו בשבת.^א

ולמעשה מסיק להלכה שרק בהצטרף שני הטעמים יחד אפשר להקל. ועכ"פ נראה בהצטרף תרוייהו דכבר התחיל מבעוד יום לעשות רפואתו, וגם בישלו מבעוד יום ודרך בישול הוא מותר אף בשבת, וכל כי האי גוונא יש להקל בפרט במילי דרבנן. וכ"כ גם בספרו שנות חיים, והו"ד במנחת שבת (סי' צ"א סק"ט). וראה שמירת שבת כהלכתה (פל"ד סע' י"ז).

חולה שאין בו סכנה - אם התחיל בה קודם השבת. יש ללמוד דין זה מדין רטיה, דמבואר (עירובין קב:, שו"ע סע' כ"ה) דאסור להחזיר רטיה בשבת, והטעם שמא ימרח על גבה להחליק הגומות שיש בה.^א ומבואר בתוס' (שם ד"ה מחזירין רטיה) ובמגן אברהם (ס"ק כ"ו) דליתן לכתחילה אסור בלאו הכי מכח שמא יבוא לידי שחיקת סממנין. אך להחזיר לא שייך שחיקת סממנין, לכן אסור מכח שמא ימרח. וא"כ מוכח מזה דהיכי דכבר היה על המכה, לא שייך חשש שחיקת סממנין רק שמא ימרח.

ולפ"ז ברפואה שהוי דרך אכילה ושתיה, לא שייך חשש שמא ימרח, רק דאסור מכח שחיקת סממנין. ולפ"ז היכי דלא הוי בתחילה לא שייך חשש שחיקת סממנין, א"כ ה"נ בזה להתחיל ולאכול ולשתות רפואה חדשה בשבת בזה יש לחוש כיון דלא הוכנה לו מבעוד יום שמא יבוא לשחוק בשבת. אבל אם כבר התחילה בה מבעוד יום אז מסתמא כבר הכין לו ממש דרך רפואתו כדבעי, וליכא למיחש שיבוא לידי שחיקת סממנין. וכמו שמותר לאכול ולשתות כל דבר, ולא חיישינן שיבוא לידי שחיקת סממנין.

ולבן ה"נ ברפואה כל שהתחיל בה כבר מבעוד יום אין לחוש לידי שחיקת סממנין. ואף דיש לדחות דאינו דומה ממש לרטיה, מ"מ דמיון יש לזה, ומילתא דמסתברא הוא בלאו הכי דהיכי דכבר התחיל מבעוד יום אין לחוש כל כך.

^א ומרוח רטיה מלאכה דאורייתא היא משום שהוא בכלל מלאכת ממחק (משנה ברורה ס"ק פ"א).

^ב לסברא זו מסכים גם המהרש"ם מבערזאן ומביא סימוכין לכך מדברי התוס' (חולין יד. ד"ה מחתכין) שכתבו דליכא למיחש שמא יתלוש אלא בפירות האילן שהם קלים להשיר, ועוד דאדם מתאוה להם ושוכח, וכן במשקה שמא יסחוט, שקל לסחוט, אבל בדבר דבעי מרא וחצינא לא חיישינן (עיין ספר התרומה הל' שבת סי' רמ"ז-רמ"ח).

דעת תורה: אין לדמות רפואה לרטיה בשבת

המהרש"ם מבערזאן¹ בספרו דעת תורה כתב להשיג על הגר"ש קלוגר זצ"ל, שאין לזה דמיון כלל לדין רטיה, דהתם הרי הוא מונח גם בשבת עצמו, ומצינו שאם היה בשבת עצמו יש יותר להקל. עי' בסי' רנ"ג (סע' ב' בהג"ה בשם הר"ן) לענין חזרה ע"ג כירה שהוא גרופה וכו' דוקא כל זמן שהיא רותחת וכו' ולא הניחה ע"ג קרקע וכו'. אבל בשם הר"ן הובא, דכל זה אינו אלא כשנטלו מבעוד יום, אבל אם לקחו משחשיכה, מותר להחזיר אפילו הניחו ע"ג קרקע. הרי שדבר שהיה בשבת עצמו יותר קל.

הערה על חידוש רבי שלמה קלוגר

וגם יש להעיר על חידושו של הגר"ש קלוגר מדברי הגמ' (שבת קמ). דאמרין אפילו למאן דאסר, הני מילי היכא דלא אישתי כלל. אבל הכא כיון דאישתי חמשא ומעלי שבתא, אי לא שתי בשבת מיסתכן (וכן נפסק להלכה בשו"ע סי' שכ"א סע' י"ח). הרי מבואר להדיא שאם אין סכנה גם בכה"ג שהתחיל ברפואה קודם השבת, אסור להמשיך. וברוך שכוונתי בזה לדעת המהרש"ם מבערזאן שהעיר גם כנ"ל. ועיין בהערה בספר שמירת שבת כהלכתה (פל"ד הע' ע"ז).

¹ יצויין דבר פלא שכאן מחמיר המהרש"ם מבערזאן זצ"ל [לעומת הגר"ש קלוגר זצ"ל] הגם שבדרך כלל ידוע שנוטה להקל, וכמ"ש בהקדמה להוצאה ראשונה של ספרו דעת תורה וגילוי דעת (הל' שחיטה): ואת אשר נטיתי קו להקל לא בגין רמות רוחי, אלא מפני שהתורה חסה וכו', ועוד טעם הכמוס בלבי המקובל ביד מועמודי עולם אדירי התורה, ולא אוכל לכתוב מפני פריצי עמנו.

ומסופר שכתב פעם טעם הענין לאחד מגדולי ישראל שתמה עליו למה מיקל כ"כ, כי פעם היותו בבעלזא אצל הרה"ק השר שלום זצ"ל, וכשנכנס השר שלום לבית המדרש נעצר בדרכו למקומו, ואמר 'יונגעלייט מאכען זיך ספרים מיט חומרות שלא כדת'. וכששמע זאת הגאון מבערזאן, חיפש בכל הביהמ"ד אם יש שם עוד אחד שמחבר ספרים חוץ ממנו, ולא מצא. והבין מזה שכוונת השר שלום היה עליו, ומאז החליט להקל כמה שאפשר (תורת השחיטה).

אגב: תחילה נסע להרה"ק מבעלזא זי"ע ואח"כ נסע להרה"ק ר"א מסטרעטין זצ"ל. ואחרי פטירתו נחלה בחולי הטיפוס ר"ל, ובתוך ימי החולי חלם לו שעומד בב"ד של מעלה לדין, והיו שם מיימנים ומשמאילים בדינו, ויצא חייב שימות. ומסרו אותו לשליח ויעף עמו באויר, ובתוך כך בא שליח שני וצעק שיחזירו לבית המשפט, וחזרו הוא והשליח ועמדו בפני הב"ד. ועמד שם הרה"ק ר' יצחק אייזיק מזידיטשוב זצ"ל [ולא הכירו עדיין], ושאל למה חייבו האברך הזה בדין, הלוא הוא מתמיד גדול בלימוד יומם ולילה. והשיב אחד מהמשמאילים, אפח בפעם אחת ברוח פי ואפח כל התורה שלו שלום.

וענה הרה"ק מזידיטשוב זי"ע בכעס, האם גם בזמנינו אלה תביטו על מי שיושב ולומד היאך הוא לומד, וברצונכם שילמוד גם בזמן הזה באורך הגלות עם כל הכוונות לשמה? וחזר הב"ד ופטרוהו. ואח"כ שאל, מי הוא זה הצדיק שלימד עלי זכות, ואמרו לו שזה הרה"ק ר"א מזידיטשוב הנ"ל. והקיץ מחלומו ותפעם רוחו, אבל לא סיפר החלום לשום אדם, והחולי גבר עליו. וכשמוע אחיו מהקורה אותו, והוא היה מחסידי זידיטשוב, נסע לשם ונתן פדיון נפש בעבורו, ואמר לו הרה"ק שיאמר להחולה בשמו שלא יפחד כלל וכלל, ובקרוב יתרפא בגוף ובנפש, ושמו 'שלום' ויהי' שלום בגופו שלום בממונו שלום בתורתו.

וכששב לאיתנו נסע לזידיטשוב, וכשעמד על הפתח נתבהל מאוד כשראה את הרה"ק. ואמר לו שלא יתבהל, ושאל אותו אם עדיין לומד בהתמדה. ומאז נסע אליו.

(מעדות בנו בהקדמה לתכלת מרדכי עה"ת)

שחיקת סממנים בזמנינו

והנה בשו"ת משפטי צדקה הספרדי (סי' מ', הובא בשערים מצוינים בהלכה סי' צ"א) באם מערב רפואה במאכל בריאים, ליכא בזה משום גזירת שחיקת סממנים, והוי כמו השלחת קיסם בתנור דליכא משום בישול עכו"ם משום דיש היכר, והכ"נ בזה. ומביא בשו"ת הרדב"ז (ח"ג סי' אלף ס"ה) דהא דאסרו חז"ל לעשות רפואה משום שחיקת סממנים, שבות קל יותר מאמירה לעכו"ם. וכן בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ב סי' פ"ו) דכשמערב בער"ש מיקל בתרופה. וע' בס' קצות השלחן (ח"ז סי' קל"ד) שכ' עוד צד להקל.

שיטת התוס' (ביצה ל"א, הובא באו"ח סי' של"ט) דאפי' שגזרו שאין מטפחין ומרקדין בשבת ויו"ט, מ"מ בזמנינו מותר משום דאין אנו בקיאים לעשות כלי שיר, והכ"נ דאין אנו

בקיאים בשחיקת סממנים, וממילא הגזירה קיל בזמנינו. ועי' שו"ת ציץ אליעזר (ח"ח סי' ט"ו פרק ט"ו). אמנם עי' שו"ת משנה הלכות (ח"ד סי' נ"א) שמביא שיטת המג"א שאפי' מאכל בריאים אם עושה לרפואה שאסור, ומינה אוסר לקחת וויטאמינים בשבת אפי' לחזק את הגוף, ע"ש. ואי"ה עוד חזון למועד.

הלכה למעשה

יש אחרונים שמקילים כדעת רבי שלמה קלוגר זצ"ל, ויש שמחמירים, אבל עכ"פ יש לסמוך עליו כשיש עוד צירוף להקל (עיין שו"ת באר משה ח"א סי' ל"ג), או כשיש חשש ספק אם ע"י המניעה לקחת התרופה יבוא לידי סכנה, או לצורך תינוק [מעל שתי שנים, דעד אז חשיב כחולה שיש בו סכנה], בכה"ג בודאי אפשר לסמוך עליו.

מערכת המשנה

ליקוטים קצרים מתוך שו"ת משנה הלכות ושאר ספרי רבינו הקדוש זי"ע
נערך ע"י הרב מרדכי צבי גינזבורג | אין ללמוד מכאן הלכה למעשה

במסגרת דף היומי

ע"ז מ"ג ע"א-ע"ב

עבודה זרה ואין לה דין עבודה זרה, כמפורש במרדכי (ישן עבודה זרה ריש פ"ג) בשם ראבי"ה (ס' אלף נ"א). והביאו הרמ"א (יו"ד סי' קמ"א סע' א') וז"ל, צורת שתי וערב שמשתחווים להם וכו' אבל אותן שתי וערב שתולין בצואר לזכרון לא מיקרי צלם, ומותר. הרי מבואר דאפילו צלם ממש - כל שלא השתחוה לו העכו"ם ולא נעשה אלא לזכרון, אין לו דין עבודה זרה.

ומיהו לענין תפלה אכתי ה' נראה לאסור להשתחוות כנגדו, שלא יהא נראה כמשתחוה להדגל, וצריך להחזיר פניו לצד אחר. ועיין בתרומות הדשן (סי' קצ"ז בסופו) שיש אומות שנושאים לזכרון לא מחמירין להו, שאינו אלא להודיע שהם מאותה המדינה. ומכל מקום סיים, אמנם האי דמרדכי בשם ראבי"ה לא קאי אלא דאין לאסור אותו כדאסרין צלם שנעבד, אבל לענין נראה כמשתחוה להם אפשר אין לחלק, ע"כ עי"ש. וממילא גם בדגל, אפילו ה' באמת זכרון לעבודה זרה ממש, מ"מ לא ה' נאסר אלא להשתחוות כנגדו, אבל לא ה' אסור להתפלל באותו ביהכ"נ.

עוד יש לומר סברא דאף דעיקר תיקון הדגל הציוני נעשה לסימן מעשה רשע שלהם הנקרא ציונים, מ"מ כעת מה שמניחים אותו בביהכ"נ, אין זה לשם ציונים שלהם, אלא סמל מדינאי כמו שיש בכל מדינה ומדינה. וכנראה דהני מנהלי בתי כנסיות

תנן התם: דמות צורות לבנות ה' לו לר"ג בעלייתו בטבלא בכותל, שבהן מראה את ההדיוטות, ואומר להן: 'כזה ראיתם או כזה ראיתם'. ומי שרי, והכתיב "לא תעשון אתי" (שמות כ:כ) - לא תעשון כדמות שמשי המשמשים לפני [וכו'] במרום, כגון חמה ולבנה כוכבים ומזלות? שאני ר"ג דאחרים עשו לו. והא רב יהודה דאחרים עשו לו, וא"ל שמואל לרב יהודה, שיננא סמי עיניה דדין? התם בחותמו בולט, ומשום חשדא וכו' ומי חיישין לחשדא, והא בי כנישתא דשף ויתבי בנהרדעא דאוקמי ביה אנדרטא, והוו עיילי ביה אבוא דשמואל ולוי ומצלו בגויה, ולא חיישי לחשדא? רבים שאני. והא ר"ג דיחיד הוה? כיון דנשיא הוא, שכיחי רבים גביה.

הנה נשאל לרבינו (שו"ת משנה הלכות ח"ט סי' קט"ז) אם מותר להתפלל בבית הכנסת שיש שם דגל ציוני המסמל את מדינת ישראל. והמציא השואל לרבינו מכתב מגאון אחד שאוסר להתפלל באותו בית הכנסת מפני שהוא עבודה זרה, והכיסוי אינו מועיל. ואינו דומה לערוה שהוא רק ב'לא יראה' (דברים כג:טו), אבל הדגל הוא ב'לא ימצא' (יח:י).

והשיב רבינו דדברי הגאון במחילת כבוד תורתו הם טעות, דהרי פשוט דאפילו ה' האי דגל צורת עבודה זרה ממש, מ"מ כל שלא נעשה לעבדה ולא נעבדה, לא מקרי

דנהרדעא דאוקמי ביה אנדרטא, ופירש"י אנדרטא, צלם. ואם איתא דאסור להתפלל באותו ביהכ"נ שיש שם צלם, א"כ היאך התפללו שם אבוא דשמואל ולוי, ה' להם להתפלל ביחידות. אלא על כרחך דאין ביהכ"נ נפסלת אפ"ל אם הכניסו שם ח"ו צלם ממש. וא"כ ה"ה בביהכ"נ שיש שם דגל, אפילו אם יאמרו דהוא עבודה זרה ממש, מ"מ מותר להתפלל באותו ביהכ"נ. וע"ע בתשו' (ח"ד סי' ק"י).

הכניסו הדגלים לשם חיבוב המדינה, כמו שמחבבים מדינת ארצות הברית. והא ראיא דקודם שהכריזו על הקמת מדינת ישראל לא הכניסו דגלים. וממילא יש לומר דאף דהוא זכר למינות, מ"מ אין איסור בדגל זה לענין בית הכנסת יותר משאר דגלי מלכות של מינות.

שוב הביא רבינו ראיא מוכרחת דמותר להתפלל באותו ביהכ"נ, מסוגין דאבוא דשמואל ולוי הוה מצלי בבי כנישתא

מצבת הגה"ק רבי יהושע גרינוואלד צוק"ל אב"ד חוסט בהר המנוחות

הילולא דצדיקיא

הגה"ק רבי יהושע גרינוואלד זצוק"ל

ו' מנחם אב תשכ"ט

אב"ד חוסט

רבינו יהושע נולד ביום כ"ט סיון תרס"ה (1905 למס'), לאביו הגאון רבי אברהם יוסף גרינוואלד זצ"ל אב"ד חוסט (Khust, Ukraine), ואח"כ באונגוואר (Uzhhorod, Ukraine), בן הגה"ק רבי משה גרינוואלד זי"ע אב"ד חוסט ובעל ערוגת הבשם (נפטר בז' אב), ולאמו מרת שרה ביילא ע"ה, בת הנגיד רבי יצחק באקענראטה ז"ל.

נשא את בתו של הרה"ק רבי יחזקאל פאנעט מדעש (Dej, România) זי"ע בעל כנסת יחזקאל. אחרי החתונה המשיך בשקידה עצומה, ושם לילות כימים כמעט ללא הפסק.

על כס הרבנות

בשנת תרצ"ג (1933 למס') כאשר היה בן עשרים ושמונה עלה על כסא הרבנות של קהילת חוסט, למלא את מקום אבותיו. מן רביה"ק מהרי"ץ זי"ע קידם את רבינו בכסא הרבנות בחוסט, וסיפרו כי כאשר נפרד מקהילת חוסט לעלות לירושלים עיה"ק, אמר בדרשתו כי בעל ערוגת הבושם בא אליו בחלומו, וביקשו להשתדל שכסא הרבנות של חוסט יוחזר ליוצא חלציו.

רבינו הרבה לספר על החמימוות והירידות שהפגין 'דער ירושלים רב' כלפי המשפחה. ביחוד הראה רביה"ק זי"ע ריעות אמיתית כאשר בא לאונגוואר לקיים מצוות ניהום אבלים בפטירת אבי רבינו.

מכתב הזמנה מיוחד מראשי קהל קודש חוסט שלחו לרביה"ק זי"ע, שחזר מאר"י לבקר במרחץ קארלסבורג (Alba Iulia, România). הם הזמינו אותו בכבוד גדול לשבות בעירם עם משפחתו.

במכתב שכתב רבינו אל רביה"ק זי"ע מבקש ממנו: "נא להזכירני בתפלתו הקדושה, כי השי"ת יאיר נרי ויהיה בעזרי להגות בתורתו ולטעת בלבי אהבתו ויראתו לעשות רצונו ולעבדו בלבב שלם כל הימים". במכתב זה מבטיח רבינו לשלוח לו כספים לישיבה בירושלים שיקבל מעזבון מניו יארק.

מיד עם היבחרו כרב וכראש ישיבה, התמסר רבינו בכל לבבו ונפשו אל ענייני העיר, ושמו יצא כממשיך נאמן של אבותיו הגדולים. הוא לא היה רק רב העיר וראש הישיבה, אלא גם רועה העדה וחביבם של הבריות. יהודי העיר חיבבו וכיבדו את מורם ורבים על גדלותו בתורה, על טוב ליבו ואהבת ישראל שבו. קהילת חוסט נתפרסמה בימיו לתהילה כמרכז תורני נכבד, אשר אור התורה האיר בכל פינה ופינה.

בימיו הגיעה ישיבת חוסט לרמה גבוהה, תלמידים רבים נהרו לישיבה לשמוע את שיעוריו הנפלאים, ולהתבשם מאור תורתו וחסידותו. שיעוריו הצטיינו בפשטותם הברורה, עד שכל תלמיד ותלמיד

היה תופס ומבין את חידושיו. מחונן היה בכשרון ההבעה וההסברה, דבריו אשר יצאו מפיו היו ברורים וישר אל הענין. תלמידיו אהבו אותו אהבת נפש והעריצוהו עד מאד. עוד סגולה נפלאה היתה לו לרבינו, שפניו היו מאירות תמיד, ובחיכוך היה מגרש יגון ואנחה מעל כל פני הבאים אליו. היה דרשן גדול, ודבריו שיצאו מלב טהור נכנסו ללב שומעיהם, ונטעו בהם אמונה ובטחון בה'.

בימי המלחמה

בשנת תש"ד (1944 למס'), בשבוע שחל בו חג הפסח, נכנסו הנאצים ימ"ש אל העיר, בין לילה הפכו את חיי היהודים במקום לגיהנום עלי אדמות. רבינו התאמץ בכל כוחותיו לעודד ולסעוד לב נדכאים בעצה ובעידוד, השתתף בצערו של כל אחד בלב ונפש. בחג הפסח שנת תש"ד דרש רבינו את דרשתו האחרונה כרב העיר חוסט, ונפרד מאנשי עירו האהובים מתוך בכיות ויללות.

בערב חג השבועות הוצאו כל היהודים מבתיהם, ודחקו אותם לתוך קרונות משא (freight cars), שעמדו הכן בתחנת הרכבת של העיר חוסט. הרכבת זוה נסעה במהירות לגיא ההריגה ההמוני אושוויץ (Oświęcim, Poland). בהגיעם למקום פורעניות נוראה זו, נעשה סלקציה, ורבינו נלקח לצד הימין - זאת אומרת לאותו חלק שלא הומתו מיד, והרבה מהם זכו להישאר בחיים, אך היו אלה חיים מרים עם עבודת פרך ויסורי איוב נוראים. תנאי השינה ותנאי האוכל היו תת אנושיים (sub-human). במבט אחורה, רגיל היה רבינו לספר ולתאר גודל הנס שיצא חיים מבין שיני האריות, מאחר שהיה ידוע כחלש בגוף, ורגיש בתנאי העיכול, עד שהרבנית ע"ה הכינה בשבילו לדרך שק מלא לחם קלוי (toast).

רבינו היה באושוויץ רק זמן קצר, אבל במשך הימים ששהה שם ראה את כבשני האש, שמע קולות אבות ואמהות וילדיהם הקוראים שמע ישראל, ונשמותיהם יוצאות באחד. קולות אלה הדהדו באזניו כל ימי חייו, ולא נתנו לו מנוח. מאושוויץ הועבר למחנה הריכוז מאטהאוזן שבאוסטריה (Mauthausen, Austria), במקום זה נעשה אסיר מחנות ההסגר במלוא מובן המלה, קיבל את הבגדים המיוחדים, ושמו הוחלף למספר כפי שעשו במחנות ההשמדה.

רבינו עבד עבודה קשה תוך תנאים תת אנושיים, אולם גם בימים קשים אלה לא נפל ברוחו. באחד הפינות שבצריף בסודי סודות, ותוך סיכון הנפש היו מתלקטים סביבו אנשים אחוזי היאוש, ורבינו היה מספר להם סיפורי צדיקים, ומוחזק לבם לבל יתיאשו. כן למד עם מקשיביו שיעורים במשניות ושלחן ערוך בעל פה, אירגן אמירת תהלים בצירוף, וקשה היה לעצור את התעוררותו. במעשי אלה הציל רבינו הרבה נפשות, והפיח בהם רוח תקוה, שעוד יבואו ימים טובים, ויראו בישועת ה'.

גם את הנעללים לקחו שם, וסיפר רבינו: "זכור אותו איש לטוב, ידידי הרב החסיד עמוס בתורה ויראה טהורה, מו"ה שלום הי"ד, שהיה שו"ב דקהילתנו ק"ק חוסט. הוא שלף את נעליו ונתנם לי, עד אשר עלה בידו להשיג מגעלים אחרים שנשארו מאנשים שנהרגו בניתוח ר"ל. ולא זה בלבד עשה עמדי, אלא שבמשך כל הזמן שהיינו יחד, לא זו ידו מתחת ידי, שמשוני והשגיח עלי בעינא פקחא בכל המצבים. ואי אפשר לי שלא לרשום, כי פעם אחת כאשר כולנו עבדנו בשדה בחומר ובלבנים, פקדו עלינו הממונים לישא לבנים כבדים במספר חמשה על הר גבוה מאוד במשך כל היום כולו הלון. אך תש כחי מאוד, וקשה היה עלי לטפס ולעלות ברגל אל ההר אפילו בלי משא כבד כזה. אמנם ידידי ר' שלום נהג בי טובת עין גדולה, ועשה אתי חסד שלא יתואר, הוא לקח מהלבנים שלי, ונשא אותם

כי הוא היה איש גברן ובעל כח, והייתי משתאה לראות תכונת נפשו הנעלה של איש ישראל אף בימים קשים אלה, ושלא פג טעמו לדאוג בעד נפש חבירו, גם בחשכות הגדולה שסבבונו".

לפני ראש השנה נודע לו שלאחד מהשבויים הנמצא במחנה בצריף רחוק, יש סידור האחד והמיוחד בכל המחנה. רבינו הלך שם בהחבא עם פיסת נייר שמצא ברחובות בלכתו אל העבודה. הוא העתיק את השמונה עשרה של ראש השנה ויום הכיפורים. בראש השנה התפללו יחד באחד הצריפים בלי ידיעת הגרמנים העומדים על המשמור מסביב למחנה. רבינו אמר את השמונה עשרה מתוך הכתב, וכל העם - כשני אלפים במספר אמרו אחריו בלחש בדמעות שליש ובלבות נשברים לרסיסים גנוח גנוח וילולי ילילי. כאשר אך סיימו את התפילה בשלום, הרצים יצאו דחופים לעבודת היום, ולא נגרע עבודתם הקשה ביום הקדוש הזה מבשאר ימים, ועד דכדוכה של נפש הגיע הכאב והצער הגדול על שהיו צריכים לבלות ימי הזכרון הקדושים במקום טמא בין כלבים טמאים וחיות טרף בצורת אדם. ומאות יהודים הרטיבו בדמעותיהם את כלי העבודה שבידם הרועדות מרוב יגון ואנחות.

גם ביום הקדוש והנורא יום הכיפורים לא היו פטורים מן העבודה. אמנם ידידים ומכירים עשו תחבולה והעלימו את שמו של רבינו מתוך רשימת העובדים, וכך לא הלך כמאז אל העבודה בחוץ למחנה עד אחר חג הסוכות. תפילת נעילה התפללו בציבור במקום מוצנע בלי משטין ומפריע. במוצאי יום הכפורים נתמלא לבם שמחה על שהטה ד' חסדיו עלינו וזכו לקיים מצוות "תענו את נפשותיכם".

וכה כתב רבינו: "וראיתי אז גלוי קידוש השם בישראל, בהסתכלי אל גודל המסירות נפש אף של יהודים פשוטים ויהודים חפשים לשעבר, איך השתדלו אז לשמור מצוות ה', ועד כמה הם ששים ושמחים לעשות רצון קונם כמוצא שלל רב".

בימי חג הסוכות קיימו מצוות סוכה תוך פחדים וסכנת נפשות. במקום העבודה היו בורות נחפרים, שלתוכם ירדו כאשר ניתן אות על התקפת אוויר (bombing). בורות אלו סכנו מבלי שישגיחו בעצים וענפים, ולשם נכנסו בכל יום לאכול לחם בברכת 'לישב בסוכה', והיו צריכים להיזהר שלא יתפסו אותם.

עוד סיפר רבינו: ביום ר"ח כסלו שחר קמתי, ודמות הפנים שלי נשתנה. בתחילה חשבתי כי זה בא לי מן המכות שקבלתי בליל שלפניו מאחד הממונים - קאפו שסטר על פני בלי מספר. לכן הלכתי אל בית החולים של השבויים, כי ידעתי שאין מכניסים לשם רק גוססים. רק הלכתי לעבודה. אבל ליום המחרת אמרו לי החברים והפצירו בי לנסות להיכנס לביה"ח. כאשר באתי שמה, אמר הרופא הגרמני, שזאת היא מוחלת שושנה (cellulitis), צוה עלי להשאר בביה"ח, כי היא מוחלה מדבקת, והוליכו אותי מיד למחלקה של חולים במחלה מדבקת. וידוע היה כי מעט מן המעט יוצאים משם חיים.

החדר היה מלא מפה אל פה עם חולים מסוכנים וגוססים. בחדר הזה נמצא אז רופא יהודי, אחד מן השבויים שהיה טוב לב מאוד, שמו היה דוקטור ווייס מבראנא (Nagybány, Románia). מצאתי חן בעיניו, והבטיחני ליתן לי סמי רפואה כדי שאתרפא, כי בדרך כלל לא נתנו סמי רפואה, ובכלל לא ניסו לרפאות, רק הניחום שוכבים עד כלות נפשם. הדוקטור אמר לי שהוא מקבל על עצמו לעשות בשבילי כל מה שבאפשרותו. וכאשר אמר כן עשה, ולא עברו שלשה ימים וחזרתי לאיתני.

עוד טובה יתירה עשה אתי שלקחני לחדר העומד תחת פיקוחו, ובמסירות נפש ממש פעל ועשה למעני שאוכל להישאר שם, ולא אצטרך לחזור לצאת לעבודה. הקב"ה נתן לי נס להתנוסס, כי בדרך כלל לא הרשו להתעכב שמה יותר משמונה ימים, ועפ"י הרוב יצאו למיתה ר"ל, ואני נשארתי בבית חולים זה במשך שלשה חדשים הודות להשתדלותו המסורה של הדוקטור. והנה ג' חדשים אלה היו בחורף, ומי ידע אם לא הייתי שווה בבית חולים, אם הייתי יכול לעמוד בנסיון המר והנמהר. כי בג' חדשים אלו היה רעב וקור גדול, והרבה מאוד מתו מהעבודה הקשה. ביום כ"ג שבט חזרתי מביה"ח אל הצריף שלי, ומצאתי רק מעט מזער מחמשת אלפים היהודים שהיו שם.

סיפר רבינו: אחרי חג הפסח התקרבו צבאות רוסיא. לפתע פתאום ביום בהיר אחד פקדו עלינו לירד לתוך ספינה על נהר דנואב (Danube River), והסיעו את כל המחנה ארבעה ימים על הנהר. וכך נסענו חלשים ומיוגעים בלי מזון ומוחיה עד שהגענו לעיר לינץ באוסטריה (Linz, Austria), שם ירדנו מן הספינה, והתחלנו לילך ברגל, לילות וימים הלכנו בלא כח, ומי שאפסו כוחותיו ולא היה יכול לילך, רצחוהו הרשעים ימ"ש על אם הדרך.

גם אנכי הייתי כבר חלש מאוד, ולא יכולתי להמשיך בדרכי עם שאר השבויים. אבל ישראל רחמנים בני רחמנים חבקני בזרעם, ולא הניחו אותי, והוליכו אותי עד באונו אל תוך מחנה השבויים 'עבענזע' (Ebensee concentration camp) שבהרי טירול באוסטריה (Tyrolean Alps, Austria).

השחרור

ביום ל"ו לספירה בבוקר קראו את כולם לאפעל. ומה נשתוממו כאשר שמעו מפי מנהל המחנה בעצמו הבשורה ששחרורו. הוא אמר שחיילי האמריקאים מתקרבים, והוא ימסור את המחנה לאמריקאים. לא יכולנו להאמין למשמע אזינו. כשחזרו לצריפים פרצה שמחה בלבנו עצומה. ואכן למחרת קול המולה נשמע מרחוק קול חיצים וברקים, והנה אנו רואים כי הנאצים ימ"ש הרשעים, סביב המחנה כים נגרשים ובורחים לכל הצדדים. עבר הרבה זמן וקבלנו בזרועות פתוחות, ובלב מלא הערצה ושמחה את חיילי המשוחררים.

כולם ברכו ברכת הודאה להש"ת, כשעיניהם דומעות. החיילים בראותם מצבם השפל, בכו מרוב רגש. בלכתם לראות את הקרימאטוריום, מצאו בחצר הר גבוה של אלפי שבויים מתים שלא הספיקו הרשעים לשורפם מרוב העבודה שמה יומם ולילה. היה זה מחזה נורא בשבילם, ולא יכלו להבין איך בראים אשר בשם 'אדם' יכינו מסוגלים למעשים שפלים כאלה.

ימים אחדים פקדו האמריקאים על תושבי עיר עבענזע לבוא אל תוך המחנה, ולראות במו עיניהם את מעשי השתוללותם (rampage). גם הכריחו אותם לעבוד בשבילנו למראה עינינו לנקות את המחנה מרוב האשפה והזוהמא שנצבר במשך הזמן.

הצבא האמריקאי חילק מזון לרוב. את החולים שמו בבתי חולים, ועשו הרבה להציל את מה שאפשר. למרות זה מתו הרבה, בעיקר מפאת שאכלו בלי מידה אחר הרעב הגדול. אנחנו הודינו לה' שיר חדש על גאולתנו ופדות נפשנו, וברכו שם בעיר עבענזע 'ברוך שעשה לי נס במקום הזה'.

מיד אחר השחרור זכו לראות בעיניהם נקמה באויבינו. אותם השוטרים הרשעים שעינו את היהודים נתפסו מיד ע"י השבויים, והרגו אותם במקלות וסקלים באבנים. אחרי השחרור נשאר עוד במקום

במשך כמה שבועות, כי לרגל המלחמה נתקלקלו הדרכים, אין יוצא ואין בא.

אחרי חג השבועות ואחרי טלטולים רבים וקשים, באה רבינו עד עיר פרעסבורג (Bratislava, Slovakia), שם מצא כמה מנינים יהודים שחזרו מן המחנות, או יצאו מן המחבואים. התפללו בשיעור שטוב של מוך החתם סופר ז"ע. רבינו בירך שם ברכת הגומל, ודרש לכבוד היום ולכבוד המקום.

רבינו שמח מאד לראות כי ב"ה יש עוד שם ושארית ישראל. אמנם ברגעים אלה גם נשבר לבו בקרבו, ונתעורר הצער הגדול אצלו, בהתבונן כי מלא הלך וריקם השיבו ה'. וכאשר עומד גלמוד עם רעיונות מנקרות במוחו, בא לפניו ציר נאמן ובישר בשורה טובה, שראה את בתו מלכה ריזא תחי' בעיר בוקארעסט (București, România), ושהיא נשתחררה במחנה רכז סמוך לאוישוויץ עוד באמצע החורף ע"י חיילות רוסים. יפג לבו של רבינו, והיה זה כמים קרים על נפש עיפה. רבינו בירך ברכת שבח והודאה להשי"ת.

רבינו הגיע לבודאפעסט (Budapest, Hungary), שם ישב יחד עם בית דין בעניני תקנות עגונות. גם בפאריס (Paris, France) שקד שוב על תקנת בנות ישראל. סיפר רבינו: "וברצוני לרשום כאן ענין תמוה שבא לפני, ושיכול לנגוע להלכה. בא לפנינו איש כשר ונאמן, והעיד על אשת ראובן שנישאה לאיש בכפר סמוך לסיגעט (Sighetu Marmăței, România), ושהוא לקח חלק בשמחת החתונה, וסיפר שהיא נישאה לאיש על פי שני עדים כשרים שהופיעו במקום, והעידו על בעלה ראובן שמת במחנה הריכוז בוכנוואלד (Buchenwald, Weimar, Germany). והנה הבעל ראובן עומד חי לפנינו, והעד מסר עדותו בנוכחותו של הבעל.

אחר כך סיפר הבעל כי גופא דעובדא הכי הוי: הוא שכב חולה בבית חולים במחנה בוכנוואלד, והיה כבר נוטה למות. כאשר הגיע שמה הצבא האמריקאי ומצאוהו חולה אנוש, הם שמו אותו מיד באוירן צבאי והביאוהו לפאריס, שם טיפלו בו במסירות עד שהצילוהו ונשאר בחיים. אולם שני העדים שהעידו עליו שמת היו חבריו שראו אותו בבוכנוואלד במצב של גסיסה. ולפתע פתאום נעלם ולא יכלו למצוא אותו בשום מקום, מזה שפטו בבירור שמת. בהיוודע לנו כל זה, כתבנו מיד לעיר סיגעט לאפרושי מאיסורא דאשת איש".

בארצות הברית

בשנת תש"ח (1948 למס') הגיע לארצות הברית, שם הקים בית מדרשו קהל עדת יראים בבורו פארק, והשתדל בכל כחו להחיות את העם הנשאר לפליטה מהחורבן גדול. אחרי המלחמה התחתן רבינו שוב.

מיום שנשתחרר רבינו נע ונד משוטט ונודד ממקום למקום, בער בו אש הקנאה קנאת ה' צבאות, ובכל מקום בואו נתן ביטוי ממש למגמות ולתעודתו בחיים, להרביץ תורה ויראה בישראל - כך עשה בבודפשט, בפאריס, ולבסוף בארצות הברית. הוא השתדל בכל כחו להחיות את הגחלים הלוחשות, את העצמות היבשות למרות ההרס הגדול, ולמרות נפשו עמוסת הקשיים ויסורים, לא אמר נואש. הוא שם לעצמו למטרה לעודד הנבוכים, ולהעניק לאדם בישראל את גאוות הזהות (pride of identity) וכבוד העצמי.

רבינו תקף בחריפות כל סימן הפקרות בשטח הדת, הוא תקף ללא סייג תכנית גיוס נשים, וקללת ניתוח מתים באר"י, ומוחה נמרצות נגד כל גילויים אנטי־דתיים ומעשה הפקרות באמריקה. אבל בדרך כלל היה לו השקפה חיובית לאר"י, והדגיש כי יש לו ההרגשה כי ארעה קדישא הולך ונעשה מרכז לתורה ויראה. הוא קיים "וראה בטוב ירושלים" (תהלים קכח:ה), הוא השתדל להדגיש את החיוב ולזעוק חמס על השלילה.

רבינו היה קנאי בדיעותיו, אבל מעולם לא חטא בהמעטת דמוות הזולת. קצה נפשו בשנאת חנם, תקף במורדות שנאת אחים, כאחד שנכווה באש המחלוקת הקהילתית לפני המלחמה, ובפרט אחר האסון המחריד שנחת עלינו עם השואה, נעשה רגיש מאד לכל צל של ריב ומדון במחננו. נמאסו עליו שנאת אחים, והיה רודף שלום, קרא בעוז לאהבת ישראל, לאחדות ישראל, ולצעדים חיוביים בחיי יום יום. כאשר ראה איזה כרוז עם סיום חריף 'ושומר נפשו ירחק מהם', אמר: "כשלעצמי אינני בטוח מי בדיוק צריך להתרחק ממני".

בהזדמנות אחרת ניסה צעיר אחד להצדיק לפניו הטלת אימה ומעשי אלימות בכלל, והראה בקיאות כאשר ציטט מאמור מספר שערי תשובה 'מי שאינו מחזיק במחלוקת על המתייצבים על דרך לא טוב הריהו נענש מפשעיהם לכל חטאותם'. רבנו נפתע ונרגש לשמוע זאת. הוא השיב בדברי נחת השערי תשובה אין ספק כי התכוון לשם שמים, אבל לצטט דבריו בנסיון להכשיר את התועבה מחלוקת לשם מחלוקת, שבעונ"ה נעשה תופעה רגילה וחזון נפרץ במחננו, זה מעשה אשר לא יעשה. ואני עומד מוכן ומזומן לברר האסור ההיזק והסכנה במחלוקת ושנאת אחים באלפי ראיות מבבלי וירושלמי ופוסקים ראשונים ואחרונים, ושומר נפשו ירחק מהם.

אחרי המלחמה נשא את מורת חיה הענטשא פעסיל ע"ה, בת הרה"צ רבי שמעון פרידלענדער הי"ד, מגזע הרה"ק רבי הערשלי' ליסקער (Olaszliszka, Hungary) זי"ע. בשנת תשכ"ב (1962 למס') נפטרה זוגתו השנייה. אח"כ נשא את מורת מרים ע"ה, בתו של כ"ק האמרי חיים מ'ויזניץ (Vyzhnytsya, Ukraine) זי"ע, אלמנת הרה"ק רבי יהודה מדזיקוב (Tarnobrzeg, Poland) זי"ע. האמרי חיים העריצו מאד, ורבינו ביקרו כמה פעמים בארץ ישראל.

פעם בהיות רבינו בארץ ישראל, עוד בטרם היוותו חתן של האמרי חיים, בא אליו לשבות בשבת קודש בצל קדשו. באמצע אותו שבוע בא רבינו אל האמרי חיים כשהוא נסער עד לעומק נפשו, יען שקיבל מברק כי בתו נפטרה ר"ל, וביקש עצת רבינו מה לעשות בעת כזאת - האם ישוב מיד לביתו. "הרב מחוסט", ענהו רבינו: "אל תירא מפחד פתאום". "מה פירוש אל תירא", תמה רבינו, "הרי קיבלתי מברק", והראה את המברק שבידו. "שימעו בקולי" אמר הרבי: "הרי יש לכם כאן טלפון, ביקשו קשר דחוף לביתכם".

בימים ההם טרם היה קשר ישיר לארה"ב. רבינו עשה כך, וביקש שיחה אישית לבתו. והנה לאחר זמן קצר קיבל קשר, ומועבר לקו הרימה את השפופרת בתו, ושוחח איתה מבלי לספר לה אודות המברק שקיבל. בסיימו שיחתו, הבחין הרבי כי רבינו נרעש ומרוגש, והעיר לו: "חוסטער רב, הלוא תצאו לרחוב, ותירצו לספר על מופת מהרבי מויזניץ. אי א"י, אין זה מופת כלל. הבנתי כי זה כלום, אני מכיר אותם יותר טוב מכם, זה נוסח אמריקה". היו כאלו שהיו מעוניינים לגרום צער לרבינו.

(מאיר החיים)

גדולי דורו העריצו את רבינו מאד, והם התייעצו אתו בכמה ענינים לשמוע דעת תורה שלו, ביניהם הרה"ק מסאטמר (Satu Mare, România) זי"ע, והגאון רבי אהרן קוטלר זצ"ל.

פטירתו

רבינו השיב את נשמתו ביום ו' אב תרכ"ט (1969 למס'), והוא נטמן בהר המנוחות בירושלים ליד הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זי"ע.

צאצאיו

רבינו השאיר אחריו דורות ישרים ומבורכים, ואלו הן: בתו מז"ר מרת רויזא ע"ה, אשת הגאון רבי דב ראפאפורט זצ"ל, נתגדל אצל דודו בעל קרן לדוד, ומשם הכיר את חותנו לעתיד. בתו מזוגתו השניה מרת שרה בילא ע"ה, אשת ממלא מקומו כ"ק אדמו"ר רבי פנחס דוד הלוי הורוביץ מבאסטאן (Boston, Massachusetts), בן כ"ק אדמו"ר רב לוי יצחק מבאסטאן זי"ע.

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן

מקורות: עין דמעה

התורה וברכה לנכד רבינו כ"ק אדמו"ר מבאסטאן ביתר, ולמכון גנזי באסטאן, זכות זקינו יגן עליו להתברך בכל מיילי דמיטב ברוחניות ובגשמיות.

מגיד משנה לנוער

פרשת מטות-מסעי

בְּנֵי גֵד וּבְנֵי רְאוּבֵן הִקְדִּימוּ מִקְנֵיהֶם לְטַפֵּיהֶם

"וַיָּגִשׁוּ אֵלָיו וַיֹּאמְרוּ גְדֵרֹת צֹאן נִבְנְהָ לְמִקְנֵנוּ פֹה וְעָרִים לְטַפְנוּ" (לב:טז). זאגט רש"י: זיי האבען געשוויגט זייער פארמעגען מער ווי זייערע קינדער, ווייל זיי האבען פריער דערמאנט די בהמות. האט משה געזאגט, נישט אזוי טוט מען, מען דארף מאכען דעם עיקר עיקר און דעם טפל טפל, קודם זאלט איהר בויען שטעט פאר אייערע קינדער, און דערנאך קענט איר בויען פאר אייערע בהמות.

חילוק בינו לאדם אחר

עס שטייט אין אף פרי תבואה (ד"ה ויגשו אליו), דער מגן אברהם (סי' קס"ז ס"ק י"ח) פרעגט אויף רבקה אמנו וואס האט קודם געגעבען צו טרינקען פאר אליעזר עבד אברהם און דערנאך פאר די קאמעלען. אבער עס שטייט דאך (ברכות מ.) מען טאר נישט עסען פאר מען גיבט פאר די בהמה ערשט. ענטפערט דער אף פרי תבואה, דער מענטש דארף זיכער פריער געבען פאר די בהמה ווייל מיט דעם טוט ער מקיים זיין א מצוה, אבער ביי זיין עסען נישט. אבער אן אנדערער מענטש מאכט דאך אויף א מצוה מיט דעם וואס ער גיבט פאר א צווייטער, דעמאלס איז זיכער דער מענטש פאר די בהמה. מיט דעם פארשטייט פארוואס די בני גד און די בני ראובן האבן קודם דערמאנט די בהמה, ווייל מיט דעם טוהן זיי א מצוה, אבער משה רבינו האט געדארפט זאגען פארקערט.

בְּנֵי הֵם קוֹדְמִים לְאַחֵר

אבער אויף האב נישט זוכה געווען צו פארשטיין זיינע הייליגע ווערטער, אז פאר די קינדער איז זיכער אויף א מצוה אזוי ווי ביי אנדערע. און אפשר אפילו מער, אזוי ווי עס שטייט אין גמרא (פתיבות ג.) עושה צדקה בכל עת (תהלים קיג), דאס איז דער וואס שפייזט זיינע קינדער ווען זיי זענען נאך קליין. און אודאי ווען ער בוית זיי א דירה, און גיבט זיי א פלאץ צו וואוינען, ווייל פאר קינדער זיין אינדרויסען איז א סכנה, זענען זיי זיכער פאר א בהמה, און עס איז זיכער פאר אנדערע, אזוי ווי די הלכה איז (יר"ד סי' רנ"א) אז ביי צדקה איז דער וואס איז גענוטער משפחה איז פריער.

אכילתו מצוה

אויף דאס וואס דער אף פרי תבואה שרייבט, אז זיין עסען איז נישט קיין מצוה, איז שווער, ווייל אודאי איז זיין עסען א מצוה, ווייל דאס גייט אריין אין די מצוה פון ונשמרתם מאד את נפשותיכם. און שפעציעל אויף עסען פרישטיק שטייט אין חז"ל (ב"מ קז:) דרייצען

זאכען זענען געזאגט געווארען אויף פת שחרית, איינס אז עס געמט אונעם רמ"ה קרענק (וע' שו"ת משנה ח"ז סי' מ-מ"א).

יארצייטען פון צדיקים

ד' אב תש"א

הרה"ק רבי בן ציון הלפרשטאם מפאפוב זי"ע
בעל קדושת ציון

רבינו בן ציון איז געבוירן י' איר תרל"ד אין שטאט ביקאבסק, צו זיין טאטע הרה"ק רבי שלמה הלפרשטאם מפאפוב זי"ע, דער זון פון הרה"ק רבי מאיר נתן זי"ע, דער זון פון הרה"ק בעל דברי חיים מצאנז זי"ע, און צו זיין מאמע מרת רבקה הענא ע"ה, די טאכטער פון הרה"ק רבי יהושע מקאמינקא זי"ע, דער זון פון הרה"ק רבי שלום מקאמינקא זי"ע.

* * *

ווען דער קדושת ציון האט נאך געוואוינט אין קראקא, זענען איין טאג אריינגעקומען פיר ראדאמסקער בחורים, וויסנדיג אז דער רבי איז א גרויסער מחנך. האבן זיי פארגעלייגט א שווערע שאלה. עס געפינען זיך ביי זיי אין שטיבל עטליכע בחורים וואס ווילנדיג זיך אויסלענען די זייטשע און פוילישע שפראכן, האבן זיי געלייגט ביכער פון פרייע שרייבער, און מען דערקענט אויף זיי א שינוי לרעה. אצינד וואס זאל מען טוען, צי זאל מען אנוועקשיקן די בחורים פון שטיבל, כדי זיי זאלן נישט קאליע מאכן אנדערע, כאטש אז דאס אנוועקשיקן קען גורם זיין אז זיי זאלן גיין מטה מטה, אדער מען זאל זיי ווייטער האלטן, און אפשר וועלן זיי סוף כל סוף זיך צוריקכאפן צו ערליכקייט.

ווי זיי האבן אויפגעהערט רעדן, האט מען געהערט ווי אינדרויסן פארט אדורך א פייערלעשער. דער רבי האט געווארט ביז עס איז אנוועקגעפארן, און דאס גערודער האט זיך אפגעשטילט. דאן האט ער געזאגט: "די פייערלעשער אין קראקא זענען גאר אנדערש ווי די פייערלעשער אין די דערפער און קליינע שטעטלעך. אין די קליינע שטעטלעך זענען די פייערלעשער פויערן, און ביים אנקומען צו א הויז וואס ברענט גיסן זיי וואסער אויפ'ן פייער, ווילנדיג ראטעווען דאס הויז וואס ברענט מיט די חפצים דערין. וואס פאסירט, דאס פייער צושפריצט זיך, און נישט נאר אז דאס פייער לעשט זיך נישט אויס, נאר עס וועט שטערקער - די פלאמען פליען מיט'ן רויך און פארשפרייטן זיך צו די ארומיגע בנינים, און זיי כאפן זיך אן. קומט אויס אז נישט נאר האבן די פייערלעשער גארנישט אויפגעטוישן, נאר זיי האבן גאר קאליע געמאכט. אבער אין די גרויסע שטעט אזויווי דא אין קראקא, זענען די

פֿייערלעשער געלערנטע מענטשן, און זיי ווייסן אז דאס וואס ברענט שוין איז פארפאלן, נאר זיי גיסן ארום און ארום וואו עס ברענט נאך נישט, כּדי אז אלץ דארט זאל ווערן גוט אדורכגעווייקט מיט וואסער, און אזוי ארום וועט דאס פֿייער זיך נישט קענען אָנכאַפֿן דארט. דורכדעם ראטעווען זיי כאטש די אַרומיגע פארמעגנס.

דער רבי האט פארענדיגט דעם שמועס זאגנדיג: "עט'ס פארשטייטס דאך וואס איך וויל זאגן".

די בחורים האבן פארשטאנען פון דעם שמועס, אז די יעניגע וואס זענען שוין פארברענט מיט דעות כּוזבות זענען ליידער פארפאלן, בבחינת כּל באַיה לא ישובו. אצינד איז די אויפגאבע צו ראטעווען די אַרומיגע פון דעם ברענענדיגן פֿייער. די בחורים האבן אויסגעפֿירט די הוראה און אַוועקגעשיקט די קאלעדיגע בחורים כּדי דורכדעם צו ראטעווען די איבריגע תלמידים.

מזלָא טבאָ וגדיא יאִי

לידידנו הרה"ג ר' יוסף פרענקעל שליט"א
מרבני כוללינו
לרגל הולדת בתו בשעטו"מ

לידידנו הר"ר יצחק אייזיק קעססלער שליט"א
משב"ק דקהלתנו
לרגל הולדת נכדיו התאומים בשעטו"מ

לידידנו הר"ר יהושע לעפקאוויטש שליט"א
והר"ר דוד לייב לעפקאוויטש שליט"א
לרגל אירסי נכדו-בנו עב"ג בשעטו"מ